

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA

Ženy na japonskej politickej scéne

Women on the Japanese political scene

OLOMOUC 2020 Natália Jurčová

vedúci práce: doc. Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

"Prehlasujem, že som túto bakalársku diplomovú prácu vypracovala samostatne a uviedla som všetky použité pramene a literatúru."

V Olomouci dne 07.05. 2020

.....

Natália Jurčová

Anotácia

V tejto bakalárskej práci sa zaoberám témou ženského zastúpenia na japonskej politickej scéne. Hlavným cieľom mojej práce je určiť a charakterizovať faktory a prekážky, ktoré ovplyvňujú reprezentáciu žien v japonskej politike. Ďalej práca mapuje účasť a úspechy žien v japonskej politike. V úvode práce charakterizujem všeobecne postavenie ženy v japonskej spoločnosti a politický systém Japonska. V práci popisujem históriu žien v japonskej politike a aký je súčasný stav reprezentácie žien. Napokon sa zameriavam na faktory a prekážky, kvôli ktorým je reprezentácia žien v politike tak nízka.

Kľúčové slová: japonská politika, ženy v politike, feminizmus, reprezentácia žien v politike, emancipácia žien, postavenie žien v Japonsku

Počet strán: 46 (strán 41 NS textu)

Počet znakov vrátane medzier: 74 184

Počet použitých prameňov a literatúry: 49

Týmto by som chcela poďakovať pani doktorke Ivone Barešovej za jej ochotu a trpezlivosť pri vedení mojej bakalárskej diplomovej práce.

Obsah

Edičná poznámka	6
Úvod.....	7
1 Postavenie ženy v japonskej spoločnosti.....	9
1.1 Obdobie Meidži (1868–1912).....	9
1.2 Obdobie Taišó (1912–1926)	11
1.3 Obdobie Šówa (1926–1989)	12
1.4 Obdobie Heisei (1989–súčasnosť)	13
2 Politický systém v Japonsku.....	16
2.1 Volebný systém.....	17
2.2 Stranícky systém	18
3 Ženy na japonskej politickej scéne.....	21
3.1 História reprezentácie žien na politickej scéne v Japonsku	21
3.1.1 Prvé desaťročie po 2. svetovej vojne.....	21
3.1.2 Reprezentácia žien v politike počas ďalších desaťročí 20. storočia ..	22
3.1.3 Reprezentácia žien v politike v 21. storočí.....	24
3.1.4 Počet žien v japonskom parlamente od roku 1946.....	26
3.2 Súčasný stav	27
4 Faktory a prekážky vplývajúce na nízku reprezentáciu žien v politike.....	31
4.1 Kľúčové faktory podľa Eto (2010).....	31
4.2 Ďalšie faktory	34
4.2.1 Politika a sexuálne obťažovanie	35
4.2.2 Gender v politickom správaní a vystupovaní	36
Záver.....	39
Bibliografický zoznam	41

Edičná poznámka

Japonské slová prepisujem pomocou českej transkripcie a uvádzam ich v kurzíve. Pre prepis japonských mien som použila rovnako českú transkripciu, s tým, že "meno – priezvisko" radím v tomto poradí.

V práci pre zjednodušenie používam pre názvy politických strán skratky. Politické strany sú vždy prvý krát uvedené v plnom názve, v zátvorke za nimi uvádzam japonský názov a skratku, ktorú budem ďalej v texte používať.

Názvy ženských hnutí a asociácií uvádzam v japonských názvoch a v zátvorke následne uvádzam anglický preklad. Rozhodla som sa tak z dôvodu, že tieto hnutia a asociácie sú pod anglickými názvami pomerne známe a zaužívané.

Odkazy na zdroje sú v texte uvedené v zátvorkách v poradí autor, rok a strana, v prípade parafrázovania väčšieho obsahu textu rozmedzie strán.

Úvod

Japonsko bolo v minulosti známe ako silne patriarchálna spoločnosť, v ktorej ženy mali len nízke spoločenské postavenie. Napriek veľkej emancipácii žien a spoločenskému pokroku za posledné storočie však aj dnes existuje mnoho odvetví a sfér, v ktorých majú ženy problém uplatniť sa. Jednou z problematických oblastí je práve politická scéna. Japonské ženy sa pri snahe vytvoriť si úspešnú politickú kariéru stretávajú s množstvom prekážok. Existuje taktiež niekoľko faktorov, ktoré ženám sťažujú prístup i zotrvanie v politickej sfére.

V mojej práci sa teda venujem problematike postavenia žien na japonskej politickej scéne. Čitateľovi približujem aj spoločenské postavenie žien v Japonsku všeobecne, pretože to považujem za podstatné pre pochopenie problematiky. V práci popisujem politický systém, keďže je hlavným prostredím môjho skúmania. Práca ďalej obsahuje popis historického a súčasného stavu reprezentácie japonských žien v politike. Cieľom mojej práce je určiť a charakterizovať tieto faktory a prekážky, ktoré vplyvajú na nízku reprezentáciu žien v japonskej politike.

V prvej kapitole sa venujem postaveniu žien v Japonsku. Aby čitateľ dokázal pochopiť súčasné postavenie žien, prvá kapitola obsahuje historický vývoj. Na začiatku je krátke zhrnutie pred obdobím Meidži a nasleduje podrobnejší popis od obdobia Meidži do súčasnosti. Obdobie Meidži ako začiatok historického popisu som si vybrala, pretože je to obdobie modernizácie a reforiem v Japonsku.

V nasledujúcej kapitole je náhľad do politického systému Japonska. Okrem základných faktov o japonskej politike obsahuje kapitola dve podkapitoly o volebnom a straníckom systéme, pretože aj tieto dva systémy majú vplyv na nízku reprezentáciu žien v politike. Podkapitola o straníckom systéme zahŕňa okrem súčasného straníckeho systému aj krátku históriu najznámejších politických strán, ktoré japonskú politiku od roku 1955 najvýraznejšie formovali. Rok 1955 ako bod, od ktorého históriu popisujem, bol vybraný, pretože v tomto roku začalo obdobie tzv. jednej dominantnej politickej strany.

Tretia kapitola otvára konkrétne už tému žien ako politických činiteľov. Na začiatok zhŕňam históriu politickej reprezentácie žien. V rámci tejto histórie sa čitateľ dozvie nielen kedy a koľko žien v politike bolo, ale o krokoch a hnutiach, ktoré sa snažili zvýšiť percento žien v japonskej politike. Nakoniec tejto kapitoly uvádzam aj súčasný stav k roku 2020.

V poslednej kapitole sa zaoberám faktormi, ktoré vplývajú na reprezentáciu žien v japonskej politike, a prekážkami, s ktorými sa japonské ženy stretávajú. Ide pritom o faktory a prekážky, ktorým ženy čelia nielen pred vstupom do politickej sféry, ale aj keď sú jej súčasťou. Kapitola obsahuje podkapitolu o kľúčových faktoroch, ako ich charakterizuje Mikiko Eto (2010), ktorá o postavení žien v politike napísala už niekoľko štúdií. Ďalej obsahuje podkapitoly o ďalších dôležitých faktoroch a prekážkach, s ktorými sa japonské ženy v politike stretávajú.

1 Postavenie ženy v japonskej spoločnosti

Aby sme dokázali pochopiť ťažkosti, s ktorými sa stretáva nejedna japonská žena s úmyslom angažovať sa v japonskej politike, je potrebné poznať postavenie žien v japonskej spoločnosti.

Postavenie japonskej ženy v spoločnosti záviselo nielen na spoločenskom systéme v danej dobe, ale často aj na spoločenskej triede – čím nižšia spoločenská trieda, tým menej striktné sa dodržiavali spoločenské normy. (Koyama, 1961, s. 9–10) Napriek tomu, že v dávnej minulosti bola japonská spoločnosť pôvodne matrilineárna a ženy boli významné vodkyne, šamanky a dokonca cisárovné, v neskorších dobách až takmer do konca druhej svetovej vojny bolo Japonsko silno patriarchálne. Dôvodom bol predovšetkým silný vplyv budhizmu a konfucianstva – budhizmus popisoval ženskú podstatu ako zlú a hriešnu (Lebra a kol., 1978, s. 7) a konfucianizmus zasa ženy určoval ako bytosti podriadené mužom. Rovnako systém *ie*, ktorý sa vyvinul v obdobiach Kamakura a Muromači, zveroval spoločenskú i politickú dominanciu do rúk mužov. Muži rozhodovali o všetkom a ženy nemali moc nad ničím.

V nasledujúcich podkapitolách sa bližšie pozrieme na postavenie žien v novoveku, konkrétne od obdobia Meidži po súčasnosť.

1.1 Obdobie Meidži (1868–1912)

Po otvorení Japonska okolitému svetu sa do krajiny s prílivom cudzincov dostávali aj informácie o západnej kultúre. Japonsko si uvedomovalo svoju zaostalosť v mnohých smeroch, a tak sa rozhodlo pre množstvo reformácií. Chcelo vytvoriť silný štát so silnou armádou a ekonomikou.

Reštaurácia Meidži započatá v roku 1868 bola zlomovým okamihom v japonských dejinách. Cieľom reštaurácie malo byť zavedenie demokracie do Japonska, a to prostredníctvom zrušenia feudalizmu, tradičnej hierarchizácie v spoločnosti a zavedenia parlamentarizmu a rovnosti naprieč spoločenskými triedami a pohlaviami. Napriek tomu sa nepodnikali veľké kroky k úprave postavenia ženy v spoločnosti a nízke postavenie japonských žien sa nepovažovalo za podstatný problém. O rovnosti a zlepšovaní podmienok pre ženy sa hovorilo, no ľudia súdobej spoločnosti boli k téme postavenia žien ľahostajní. (Koyama, 1961, s. 11)

Napriek väčšinovej ľahostajnosti k podmienkam, v akých existovali ženy so svojim spoločenským postavením, sa aj medzi vzdelancami nachádzali osobnosti, ktoré sa snažili postavenie žien v Japonsku zlepšiť. Znáмым bojovníkom za práva žien

bol napríklad autor, novinár, učiteľ a prekladateľ Jukiči Fukuzawa, ktorý často hovoril o potrebe rovnosti v manželstvách, vo vzdelaní a láske k deťom bez ohľadu na ich pohlavie.

V roku 1886 Jadžima Kadžiko, kresťanská aktivistka a pacifistka, založila *Nihon kirisutokjó fudžin kjófukai* (*Japan Women's Christian Temperance Union*). Táto spoločnosť sa snažila medzi inými aktivitami aj o potlačenie prostitúcie, ktorá zákonom nebola nijako kontrolovaná, a tak bolo úplne bežnou praktikou svoje dcéry predávať ako prostitútky. Krokom späť však boli legislatívy z rokov 1889 a 1900, ktoré zakazovali akúkoľvek účasť žien na politických aktivitách. Ženy bojujúce za emancipáciu boli s týmto krokom nespokojné, a dávali to najavo protestmi. Ďalšou organizáciou v tomto období bola *Aikoku fudžinkai* (*The Patriotic Women's Association*), založená v roku 1901 a sponzorovaná dokonca štátom. *Aikoku fudžinkai* sa sústredila na zranených vojakov a pozostalých. Väčšina organizácii sa však skladala zo žien z vyššej spoločenskej vrstvy a účasť žien z nižších spoločenských vrstiev a pracujúcich žien bola len minimálna. (Hunter, 1984, s. 243)

V tomto období vzniká pojem *rjósai kenbo* – dobrá žena a múdra matka. Žena tak už nebola vnímaná len ako osoba, ktorá sa stará o domácnosť, ale aj ako jedinec, ktorý by mal mať určité morálne hodnoty, vedomostné kvality a schopnosti a na základe nich vytvoriť vhodné zázemie na výchovu potomkov. Žena s takýmito kvalitami mohla teda nepriamo pomôcť v tvorbe úspešného štátu, a preto sa začalo klásť dôraz napríklad na vzdelanie žien. Dovtedy bolo vzdelanie žien len ojedinelé. Až v období Meidži začali vznikať školy určené pre dievčatá, no často len na úrovni základnej školy a vyššie vzdelanie im zväčša umožnené nebolo. A napriek tomu, že sa ženy zrazu bežne vzdelávali, stále existovali značné rozdiely medzi vzdelaním mužov a žien.

Vláda v období Meidži sa snažila aj o úpravu rodinného modelu – centrom rodiny chceli určiť manželský pár a zrušiť tak patriarchálny systém. Spočiatku sa táto zmena nestretla s úspechom a pochopením zo strany spoločnosti. Manželský pár sa stal centrom rodiny až počas americkej okupácie po konci druhej svetovej vojny. (Koyama, 1961, s. 11–12) A tak sa patriarchálny systém zachovával ešte dlhú dobu. Hoci sa vďaka reštaurácii Meidži život, najmä v mestách, menil na modernejší, tradičný systém rodiny *ie* pretrvával naďalej. Dôležité bolo, aby ženy rodili deti – ak žena neporodila dieťa, bola pre muža nepotrebnou, a praktiky ako "vrátenie" nevesty jej rodine alebo pribratie konkubíny do rodiny nebolo nič nezvyčajné. Japonský rodinný život sa menil len veľmi pomaly a ešte i po konci druhej svetovej vojny, keď už aj nová ústava

nastolila nové pravidlá vnímania rodiny, v niektorých vidieckych častiach ešte dlhú dobu prevládali staré tradície. (Reischauer a Craig, 2006, s. 200–201)

O rovnosti pohlaví, ktorú sa snažili reformácie Meidži nastoliť, tak nemožno hovoriť. V tomto období ženy nemali právo voliť a ich vylúčenie z účasti na voľbách v roku 1925 povzbudilo vznik feministického hnutia, ktoré však nemalo dlhé trvanie. (Koyama, 1961, s. 17) Rovnako pracovných pozícií pre ženy bolo málo – najviac žien sa uplatnilo v textilnom priemysle, v iných odvetviach uplatnenie takmer nenašli. (Koyama, 1961, s. 12–13)

1.2 Obdobie Taišó (1912–1926)

Napriek modernizácii, ktorou Japonsko v období Meidži a Taišó prechádzalo, patriarchálny systém rodiny pretrvával naďalej. Ženy mali niektoré malé práva, no vo všeobecnosti boli stále podriadené mužom – v mladosti otcovi, v dospelosti manželovi a po ovdovení najstaršiemu synovi. Ženy boli v období Taišó naďalej bez dedičného práva a v prípade rozvodu nedostali nič, ani deti. Vzdelanie pre ženy naďalej zaostávalo, kariéra bola pre nich niečo nedosiahnuteľné, keďže po sobáši boli nútené zamestnanie opustiť a spoločnosťou boli ustavične vnímané skôr ako osoby patriace do domácnosti. Manželstvo bolo stále dohodnutým zväzkom, v ktorom ženy často neboli šťastné, no nemali na výber. Začínali sa však objavovať prvé organizácie a skupiny, ochotné bojovať za práva žien. (Menton, 2003, s. 98–99)

Jednou z takýchto skupín bola *Seitóša* (anglicky *Japanese Bluestocking Society*), ktorá vydávala aj vlastný časopis určený ženám. *Seitóša* sa prostredníctvom svojich aktivít a časopisu snažila o povzbudenie žien v ich literárnom nadaní, ale taktiež poukazovali na tradičné vnímanie žien a snažili sa presadiť na tú dobu radikálnu myšlienku o rovnoprávnosti žien a mužov. (Menton, 2003, s. 98) Ženy z tejto skupiny neskôr založili organizáciu *Šin fudžin kjókai* (*New Women's Association*), ktorá sa snažila o presadenie väčších práv pre ženy, vrátane rozšírenia možností na vyššie vzdelanie pre ženy a lepšie živobytie. Túto organizáciu pomohla založiť Hiracuka Raičó¹ v roku 1919. O dva roky neskôr podala skupina petíciu za priznanie volebného práva ženám. Veľkým úspechom bol ich boj za zrušenie zákona, ktorý zakazoval účasť žien na politických aktivitách. (Hunter, 1984, s. 60) V roku 1922 bol tak zákon zrušený, ženy sa mohli zúčastniť na politických stretnutiach a aj ich organizovať. Stále však nemohli

---

¹ Rovnako zakladateľka ženského spolku Seitóša a jeho publikovaného časopisu Seitó, zameraného na spoločenský status japonských žien.

zakladať politické strany, ani sa do žiadnych pridávať. (Hunter, 1984, s. 244) Skupina bola po tomto úspechu rozpustená. Boj za práva žien sa opäť posilnil v roku 1924 založením ďalšej feministickej skupiny *Fusen kakutoku dómei* (*Women's Suffrage League*), ktorú založila niekdajšia spolupracovníčka Hiracuki Raičó, Ičikawa Fusae. (Hunter, 1984, s. 64) *Fusen kakutoku dómei* sa, rovnako ako predchádzajúca skupina, snažila o priznanie volebného práva ženám, no bez úspechu. Táto skupina fungovala až do roku 1940.

1.3 Obdobie Šówa (1926–1989)

V tomto období sa buduje ďalšia z významných ženských organizácií *Dainihon kokubó fudžinkai* (v angličtine uvádzané ako *Greater Japan National Defense Women's Association*). Vznikla v roku 1932 a bola sponzorovaná armádou. V roku 1942 však táto organizácia spolu s ich najväčším konkurentom *The Patriotic Women's Association* boli pretvorené do jednej organizácie – *Dainihon fudžinkai*, kam sa všetky vydaté i slobodné ženy nad 20 rokov museli prihlásiť a podieľať sa na aktivitách, ktoré zmierňovali následky vojny. V júni 1945 bola spoločnosť nakoniec rozpustená. (Hunter, 1984, s. 243)

V roku 1945 vznikla nová spoločnosť na čele práve s Ičikawou Fusae, *Šin nihon fudžin dómei* (anglicky *New Japan Women's League*), ktorá sa snažila o ďalšie zákonné zlepšenia pre japonské ženy. (Hunter, 1984, s. 64)

Neskôr po skončení vojny bola 3. novembra 1946 taktiež vyhlásená nová ústava, ktorej obsah mal garantovať rovnoprávnosť všetkým ľuďom bez rozdielu, vo všetkých oblastiach života – politickej, ekonomickej i spoločenskej. Rovnako určovala ako hlavu rodiny manželský pár, takže prakticky zrušila patriarchálny systém v rodinách. Nová ústava upravovala i zákon o vzdelaní, a to tak, že všetci bez ohľadu na pohlavie, vierovyznanie, politické presvedčenie, rasu či spoločenské postavenie majú právo na rovnaké vzdelanie. Spoluvzdelávanie mužov a žien malo byť niečo prirodzené. (Koyama, 1961, s. 16–18)

V roku 1947 prišlo k spomínanej úprave zákonov o príbuzenských vzťahoch, ktorá zaručovala rovnosť pohlaví v rodine – muži a rovnako ženy majú zabezpečené dedičské právo, nepotrebujú povolenie na manželstvo ani rozvod od žiadnej tretej osoby a dôvody na rozvod môžu byť pre oboch rovnaké. Ženy môžu vlastníť majetok, majú plné rodičovské práva a môžu voliť. V tomto roku taktiež prišiel zákon o rovnakých pracovných príležitostiach, ktorý zakazoval diskrimináciu žien alebo mužov

pri zamestnávaní – vzal však do úvahy niekoľko špecifických prípadov, kedy ženy mali určité výhody, ako menštruačná dovolenka, zákaz zamestnania žien do nočných prác, prác, ktoré sú vysoko nebezpečné, práce v doloch, ale taktiež sa zákon snažil chrániť materstvo žien. (Koyama, 1961, s. 18–19)

V tridsiatych až štyridsiatych rokoch 20. storočia sa žiadne protivládne ženské skupiny nezakladali. Až po skončení 2. svetovej vojny sa otvoril priestor na vznik ženských skupín, či už proletárskych, kresťanských alebo pre ženy z vyšších spoločenských vrstiev, a priestor pre vznik nielen národných, ale i lokálnych organizácií. Zmeny v ústave a právo voliť otvorili ženám možnosti. Centrom záujmu sa stali spomínané "legálne praktiky" prostitúcie. Boju proti týmto praktikám sa venovala napríklad kresťanská organizácia za práva žien *Nihon kirisutokjó fudžin kjófúkai* (*Women's Christian Temperance Association*). (Hunter, 1984, s. 243–244) Problémom japonských feministických skupín a hnutí však bolo, že boli nejednotné, decentralizované, zameriavali sa len na jeden problém alebo vydržali fungovať iba veľmi krátku dobu. (Shim, 2018, s. 4)

V roku 1975 vyhlásila Organizácia spojených národov, ktorej členom je i Japonsko, Medzinárodný rok žien a cieľom bolo popohnať boj za práva žien. Japonsko, vrátane iných členov Organizácie spojených národov, tak začalo podnikat' kroky, ktoré by zrovnoprávnili postavenie žien v spoločnosti. (United Nations) V roku 1979 tak bol dojednaný Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, ktorý podpísalo aj Japonsko v roku 1980. Veľkým krokom v rámci týchto zmien bolo pre Japonsko prijatie Zákona o rovných pracovných príležitostiach v roku 1985. Zákon do platnosti vošiel v roku 1986 a mal zabezpečiť odstránenie diskriminácie žien a zabezpečiť im rovnaké pracovné príležitosti a rovnaké podmienky a zaobchádzanie, aké majú muži. Podľa odborníkov bol však nedostačujúci, a preto bol neskôr ešte zrevidovaný. (Martínez Dahbura, 2018, s. 305–308)

1.4 Obdobie Heisei (1989–súčasnosť)

Od polovice 90. rokov sa japonská vláda snažila zaistiť rodovú rovnosť vo všetkých sférach. V roku 1994 bol preto zriadený Úrad pre rovnosť pohlaví a Výbor pre rovnosť pohlaví. V roku 1999 vošiel do platnosti Základný zákon pre rodovo-rovnú spoločnosť, ktorý sa snažil položiť základy pre formovanie rodovo-rovnej spoločnosti a ukázať možnosti, akými sa takáto spoločnosť dá dosiahnuť. (Gender Equality Bureau Cabinet Office) V roku 1999 taktiež prišlo k už spomínanej novelizácii Zákona

o rovných príležitostiach z roku 1986 – zahŕňala okrem iného aj body o sexuálnom obťažovaní, ktoré je dlhodobo problémom na japonských pracoviskách. (Martínez Dahbura, 2018, s. 308) Výbor pre rodovú rovnosť formuloval taktiež tzv. "Základný plán pre rodovú rovnosť". Tento plán pre rok 2000 bol formulovaný v roku 1996, pričom sa venoval bodom, v ktorých objasňoval podstatu a význam rodovo-rovnej spoločnosti. Popisoval, ako rodovo-rovnú spoločnosť vytvoriť v rôznych sférach života, vrátane pracoviska, rodiny a celkovo komunity a ako ju propagovať v spoločnosti. Ďalej sa venoval napríklad aj tomu, ako posilniť ochranu práva na život bez diskriminácie na základe pohlavia. Plán bol následne zrevidovaný v roku 2005. V roku 2010 bol predložený a schválený nový Tretí základný plán pre rodovo-rovnú spoločnosť, ktorý obsahuje plán praktických krokov k ďalšiemu rozvoju rodovej rovnosti v Japonsku. (Gender Equality Bureau Cabinet Office)

Napriek tomu, že ženy majú v súčasnosti rovnaké práva ako muži, z pohľadu kultúry sa k rodovo-rovnej spoločnosti posúva Japonsko len pomalými krokmi. Naďalej sa stáva, že sa ženy v Japonsku stretávajú s názorom, že patria do domácnosti a nie na pracovisko a cieľ dosiahnuť vyššie kariérne úspechy im je odopieraný. Napríklad na domácich prácach sa podľa prieskumu podieľajú vo väčšine prípadov ženy, a len okolo 7% opýtaných odpovedalo, že si manželský pár delí domáce práce napoly. Rovnako stereotypné zmýšľanie, že ženy patria do domácnosti a muži na pracovisko, je stále silno zakorenené v japonskej spoločnosti. Podľa výskumu síce s týmto stereotypom nesúhlasí stále viac ľudí, no percento mužov, ktorí s ním súhlasia, ďaleko prevyšuje počet ľudí, ktorí takýto stereotyp odmietajú. (Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2009, s. 13–14) Ženy sú často nútené si vyberať medzi rodinou a kariérou, a preto sa mnoho žien rozhodne nevydať alebo sa vydať neskôr. Vek vydaja sa tak v Japonsku neustále zvyšuje. Taktiež je stále väčší počet žien, ktoré si želajú pracovať aj po vydaji, prípadne aj po tom, čo majú deti. A nie je ničím výnimočné, ak ich manželia v tomto rozhodnutí podporujú. (Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2009, s. 9)

Účasť japonských žien na politických a ekonomických aktivitách je podľa indexu GEM (*Gender Empowerment Measure*), ktorý meria rodovú rovnosť, v porovnaní s inými krajinami stále pomerne nízka a ich účasť rastie pomalším tempom, ako tomu je v iných krajinách. Ako dôvod sa uvádza, že v Japonsku chýbajú systémy, ktoré by im pomohli zvládať skĺbiť prácu a nevyhnutú starostlivosť o domácnosť a rodinu. Podľa prieskumu Úradu pre rodovú rovnosť sa Japonci zhodujú na tom, že politika je oblasť,

v ktorej je potrebné zvýšiť účasť žien. Napriek pomalému postupu, percento žien na vedúcich pozíciách predsa len od roku 1999 vzrástlo. Napríklad v desaťročí od roku 1999 do roku 2009 percento počtu žien na pozícii guvernéra prefektúry vzrástlo z 0,0 % na 6,4 % alebo percento počtu žien na pozícii ministerky vzrástlo z 4,8% na 11,8 %. (Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2009, s.7–8) V regionálnych aktivitách bolo oproti mužskému zastúpeniu len nízke ženské zastúpenie, no ochota zúčastňovať sa regionálnych aktivitách rastie, najmä vo vekovej skupine od 20 do 30 rokov. (Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2009, s. 16)

2 Politický systém v Japonsku

Súčasná japonská ústava bola prijatá 3. 11. 1946 a do platnosti vstúpila 3. 5. 1947. Má 11 kapitol a 103 článkov. Japonsko je klasifikované ako parlamentárny demokratický štát a konštitučná monarchia.

Hlavou štátu je cisár, ktorý však predstavuje skôr symbol štátu a jednotu ľudí. V skutočnosti nemá takmer žiadnu moc a zastupuje skôr reprezentatívnu funkciu v štáte, napríklad pri ceremóniách alebo návštevách v zahraničí. Podľa ústavy z roku 1947 musia byť všetky jeho činy a rozhodnutia schválené vládou a vláda za ne potom nesie zodpovednosť.

Najvyšším orgánom štátnej moci a zákonodarným orgánom je japonský parlament (japonsky *Kokkai*). Japonský parlament je dvojkomorový, zložený z dolnej komory, nazývanej japonsky *Šúgi-in*, a hornej komory, japonsky *Sangi-in*. Dolná snemovňa, v slovenčine často nazývaná aj ako Snemovňa reprezentantov, má v súčasnosti 464 členov. Členovia do dolnej snemovne sú volení každé štyri roky, ak nie je nutné usporiadať predčasné voľby. Členom sa môže stať osoba staršia 25 rokov. Horná snemovňa sa nazýva Snemovňa zastupiteľov a má 245 členov. Funkčné obdobie členov hornej snemovne je šesť rokov, pričom každé tri roky sa organizujú voľby, pri ktorých sa obmieňa polovica členov. Členom hornej snemovne sa môže stať osoba staršia 30 rokov. Rozpustená môže byť len dolná snemovňa. (The House of Representatives, Japan) Podľa ústavy by malo byť zasadanie parlamentu aspoň raz za rok.

Vláda, japonsky *naikaku*, je výkonný orgán Japonska a zodpovedá sa parlamentu. Ústava z roku 1947 určuje, že vláda sa má skladať z premiéra, predstavujúceho hlavu vlády, a ministrov. Premiér je volený z radov parlamentu. Ministrov vymenováva premiér a momentálne je ich devätnásť.

Súdna moc je podľa ústavy zverená do rúk Najvyššieho súdu a nižších súdov, ktoré určuje zákon. Na čele Najvyššieho súdu je predseda a ďalej tvoria Najvyšší súd ďalší sudcovia, ktorých volí vláda. Sudcovia nižších súdov sú navrhovaní Najvyšším súdom a následne menovaní vládou.

Pretože volebný systém i stranický systém majú v histórii Japonska preukázateľne vplyv na nízku reprezentáciu žien, v nasledujúcich dvoch podkapitolách sa v skratke pozrieme na volebný systém a stranický systém Japonska.

2.1 Volebný systém

Volebný proces sa riadi presne stanovenými pravidlami. Súbor týchto pravidiel sa v širšom pojatí označuje za volebný systém. Volebný systém daného politického systému tak určuje, ako konkrétne má prebiehať volebný proces v danej krajine, od vyhlásenia volieb až po vyhodnotenie, teda sčítanie hlasov a ich prevedenie na mandáty. (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 10–11) Volebný proces sa môže na základe jeho zmyslu a cieľu charakterizovať aj ako "*procedúra volieb, ktorá by mala zaistiť obsadenie mandátov vo volenom zastupiteľskom zhromaždení*". (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 2)

Od roku 1948 do roku 1994 sa v Japonsku používal systém jedného neprenosného hlasu. Ide o semiproporčný systém, ktorý je založený na malých viacmandátových obvodoch. Ako napovedá názov volebného systému, každý volič mal len jeden hlas, ktorý bol neprenosný. (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 21)

V 90. rokoch 20. storočia sa "*zmiešaný volebný systém stal symbolom volebných reforiem*" (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 22), a tak Japonsko spolu s mnohými ďalšími krajinami na svete prijíma zmiešaný volebný systém. Nešlo však len o vplyv Západu, ktorý by prinútil Japonsko zmeniť volebný systém. K nevyhnutným politickým zmenám viedli napríklad i taktiky politických strán a nespokojnosť občanov so súdobým politickým systémom, či niektoré "patologické javy" systému jedného neprenosného hlasu. Takýmito patologickými javmi boli napríklad súperenie kandidátov v jednej politickej strane či prepájanie politického a ekonomického sektora a korupcia. Politické strany si boli vedomé, že podporiť reformu volebného systému pre nich môže byť výhodné – či už udržať si dobré meno pred spoločnosťou alebo výhody, ktoré nový volebný systém môže priniesť, napríklad väčšie a ľahšie zastúpenie. (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 76–77)

Zmiešaný volebný systém sa v Japonsku používa dodnes. Konkrétne ide o väčšinový zmiešaný systém, niekedy nazývaný aj paralelný. (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 22) Paralelný volebný systém patrí medzi najviac používané volebné systémy na svete. Konkrétne v Japonsku ide o systém závislej kombinácie. Napríklad do Dolnej snemovne je väčšia časť mandátov obsadzovaná podľa väčšinového volebného systému, v Japonsku konkrétne FTPT (systém relatívnej väčšiny)² a zvyšok na základe

---

² Mandát obsadí kandidát s najväčším počtom hlasov v danom volebnom obvode.

pomerného volebného systému, konkrétne systému kandidátnych listín³. V Japonsku môže byť kandidát, ktorý sa zúčastňuje jednomandátových volieb, nominovaný aj do volieb na základe pomerného volebného systému, a tak hoci bol v jednomandátových voľbách porazený, stále má šancu uspieť v druhých voľbách. (Eto, 2010, s. 180)

Ďalej rovnako ako väčšina zmiešaných volebných systémov, i japonský dáva voličovi možnosť dvoch hlasov – jeden pre nominálnu voľbu v jednomandátových voľbách (víťazom je kandidát s najväčším počtom hlasov) a jeden pre proporčnú voľbu v úrovni kandidátnych listín. Mandáty sa prepočítavajú pomocou d'Hondtovej metódy. (Cabada a Ženíšek, 2003, s. 78–79)

2.2 Stranícky systém

Stranícky systém je koncept, ktorý nemá jednotnú definíciu. Jeho definovaním sa zaoberalo množstvo politológov. Najznámejšou definíciou je definícia od talianskeho politológa Giovanni Sartorihho ktorý stranícky systém charakterizuje ako systém "*interakcií, vyplývajúcich z medzistraníckej súťaže. To znamená, že systém, o ktorom hovoríme, súvisí so vzájomným vzťahom strán, s tým, ako je každá strana funkciou (v matematickom zmysle) ostatných strán a reaguje, súťaživo alebo inak, na ostatné strany.*" (2005, s. 55) Zjednodušene tak môžeme povedať, že ide o súbor politických strán, ktoré majú určité usporiadanie, ich správanie a majú na seba nejaký vzájomný vplyv.

Od volieb v roku 1955 až do politických reforiem a prijatia zmiešaného volebného systému v roku 1994 bol pre Japonsko typický tzv. systém jednej dominantnej politickej strany, teda že v Japonsku mala dlhodobo veľkú časť moci a prevahu jedna politická strana. Pre vyspelé zeme je takýto systém nezvyčajný. Na takéto nerovnomerné rozdelenie moci mal vplyv aj volebný systém jedného neprenosného hlasu. (Murakami, 2009, s. 28)

V období roku 1955 boli na politickej scéne dve veľké politické strany a tento stranícky systém odborníci často nazývali aj ako "režim 1955". Režim 1955 spočíval v spomínanom systéme jednej dominantnej politickej strany a boji medzi pravičiarimi a ľavičiarimi. (Murakami, 2009, s. 30) Prvou z nich bola Liberálne demokratická strana (japonsky *Džijú minšutó*, neskôr uvádzaná ako LDP), ktorá na japonskej politickej

---

³ Volič volí stranu a nie konkrétneho kandidáta, pričom o tom, kto obsadí mandát rozhoduje vopred strana.

scéne držala pevne moc vo svojich rukách niekoľko desiatok rokov, aj napriek množstvu škandálov a verejne známej korupcie. Táto pravicová konzervatívna strana získala vo voľbách dvakrát viac kresiel a hlasov ako progresívna ľavicová Japonská socialistická strana (japonsky *Nihon šakaitó*, neskôr uvádzaná ako JSP) a zastúpenie tak bolo v nerovnováhe. (Reed, 2005, s. 277–279) Jednou z najstarších strán je aj Japonská komunistická strana (japonsky *Nihon kjósan tó*, ďalej uvádzaná ako JCP), ktorá tiež bola celkom úspešná. (Schmidt, 2009, s. 5)

JSP ale mala problém osloviť mladých voličov a rovnako vnútrostranícke nezhody viedli k ešte väčšiemu oslabeniu JSP a posilneniu LDP. Nakoniec však dva veľké škandály spôsobili, že LDP predsa len stratilo časť voličov a jej moc zoslabla. V strane vznikalo aj stále viac konfliktov a trieštili stranu na frakcie. Výsledkom bolo, že po voľbách v roku 1989 vznikli nové skupiny, napríklad tri nesocialistické, pričom dve vytvorili bývalí členovia LDP – Nová strana Japonska (japonsky *Nihon šintó*, skrátene NJP) a Strana obnovy Japonska (japonsky *Šinseitó*, skrátene JRP). Tieto tri skupiny sa vo voľbách roku 1993 dokázali viac-menej presadiť. LDP nestratilo mnoho voličov, no v spojení s prehrami, ktorými si prešlo za posledné roky vo voľbách, prichádza prvýkrát k tomu, že na japonskej politickej scéne sa moc rozloží rovnomernejšie. (Reed, 2005, s. 277–279)

Po voľbách v roku 1993 do Dolnej snemovne sa tak na politickej scéne vytvorila koalícia JRP, Nová strana *Sakigake* (japonsky *Šintó sakigake*), Sociálne demokratická strana Japonska (SDPJ, ktorá vznikla z JSP), DSP, *Kómei* a liberálna NJP. Premiérom novej vlády sa prvý raz v histórii japonskej politiky od roku 1955 stal niekto, kto nepatril k LDP – Hosokawa Morihito. Takéto zloženie vlády, kedy LDP nebolo pri takej moci, však vydržalo iba 9 mesiacov. Následne sa k moci znova dostala prostredníctvom ďalšieho premiéra zo svojich radov. (Schmidt, 2009, s. 7)

Prekvapivým krokom bola koalícia medzi SDPJ a LDP, ktoré boli od roku 1955 až do roku 1994 najväčšími rivalmi na politickej scéne. Takmer všetky opozičné strany sa rozhodli ísť spolu do koalície, aby boli opozíciou pre koalíciu SDPJ s LDP. SDPJ však touto koalíciou utrpelo, oslabilo sa a nakoniec sa časť strany odtrhla a rozhodla vytvoriť novú stranu. (Schmidt, 2009, s. 7)

Na konci 20. storočia sa teda politická scéna výrazne menila. Mnoho strán sa rozpúšťalo a vznikali nové. Schmidt (2009) uvádza ako hlavné body v tomto období rozpustenie väčšiny opozičných strán, rozpad Sociálne demokratickej strany (SDP, čo je pôvodne JSP) a založenie spomínanej NFP, ktorá sa však neskôr v roku 1997 rozpadla.

Ďalším dôležitým bodom bol vznik neskôr úspešnej Democratickej strany Japonska (DPJ, japonsky *Minšutó*) v roku 1998 a sformovanie nového stranického systému na prelome rokov 1997 a 1998. V roku 1998 sa taktiež obnovila strana *Kómei* pod názvom *Šin kómeitó*, ktorá síce nie je veľká, ale má dostatočne veľkú podporu u voličov a na politickej scéne sa drží doteraz. Dôležitá bola dlhodobo DPJ, ktorá držala 20% kresiel a na politickej scéne bola až do roku 2016. (Schmidt, 2009, s. 7–9)

Začiatok 21. storočia sa tak niesol v duchu piatich stabilných politických strán – veľkých pravicových LDP a DPJ, strany *Kómei* a malých ľavicových SDPJ a JCP. V roku 2001 sa premiérom stáva Džuničiró Koizumi z LDP a v roku 2003 vyhráva vo voľbách do Dolnej snemovne LDP, ale svoje postavenie značne posilnilo aj DPJ. Moc LDP znovu klesá až vo voľbách do Hornej snemovne v roku 2007. (Murakami, 2009, s. 30–32)

V roku 2009 LDP oficiálne stratilo svoju pozíciu najsilnejšej strany, keď vo voľbách do Dolnej snemovne zvíťazilo DPJ a získalo v parlamente až 308 kresiel. (Scheiner, 2012, s. 351) V roku 2010 však tento úspech už vo voľbách do Hornej snemovne nevedeli zopakovať. Neskôr v parlamentných voľbách v roku 2012 už ich úspech oficiálne klesol z pôvodných 308 kresiel na 57 a moc do svojich rúk získalo znova LDP v koalícii so stranou *Kómei*. Táto koalícia následne vyhráva aj vo voľbách do Dolnej snemovne v rokoch 2014 a 2017.

V roku 2017 však vzniká aj strana Konštitučná demokratická strana Japonska (japonsky *Rikken minšutó*, skrátené CDP), ktorá neskôr v posledných voľbách roku 2019 do Hornej snemovne je druhou najúspešnejšou stranou po LDP. Okrem CDP a LDP sa momentálne nachádzajú v Hornej snemovni ešte *Kómei*, Strana inovácie Japonska (japonsky *Nippon išin no kai*, ktorá vznikla v roku 2015), Japonská komunistická strana (japonsky *Nihon kjósantó*, na politickej scéne už dlhodobo, no kedysi nemala takú podporu), Demokratická strana pre ľudí (japonsky *Kokumin minšutó*) a niekoľko ďalších menších strán. (NHK, 2019)

V tejto podkapitole sme sa snažili poukázať na to, že Japonsko a japonská politika sú dlhodobo formované jednou najúspešnejšou stranou LDP, ktorá ako sa neskôr dozvieme, nebola veľkým podporovateľom prístupu žien k politike.

3 Ženy na japonskej politickej scéne

Ženám boli volebné právo a vstup do politickej sféry dlhodobo odopierané. Aj po získaní volebného práva bolo pre ne náročné sa do politiky dostať. Vznikali rôzne organizácie, ktoré sa snažili ženy podporiť. Rovnako prebojovanie sa Takako Doi do pozície predsedníčky strany JSP povzbudilo ženy k väčšiemu entuziazmu.

V nasledujúcich podkapitolách sa pozrieme najprv na to, aká bola historická reprezentácia žien v japonskej politike a aké kroky sa v priebehu posledných desaťročí podnikali, aby táto reprezentácia rástla. Následne premostíme k súčasnému stavu v roku 2020.

3.1 História reprezentácie žien na politickej scéne v Japonsku

Až potom čo ženy v roku 1945 dostali právo voliť, pripadalo do úvahy, aby sa začali podieľať na politike. Nasledujúce podkapitoly preto popisujú históriu reprezentácie žien na politickej scéne v Japonsku od roku 1946, kedy sa ženy prvýkrát zúčastnili volieb ako kandidátky. V poslednej podkapitole sa nachádza graf 1, v ktorom roku bol aký počet poslankýň v Dolnej a Hornej snemovni s údajmi od roku 1946 až do posledných volieb v roku 2019.

3.1.1 Prvé desaťročie po 2. svetovej vojne

A tak sa najbližších volieb do Dolnej snemovne v roku 1946 zúčastnilo 79 žien a zvolených bolo 39. Za veľkú úspešnosť kandidátok sa okrem iného považuje aj vtedajší volebný systém s viacmandátovými voľbami. (Aiuchi et al., 2005, s. 228) V nasledujúcich voľbách v roku 1947 však číslo zvolených žien znova kleslo, konkrétne na hodnotu 15. Ako môžeme vidieť na grafe 1 na strane 27, veľký úspech v prvých voľbách v roku 1946 sa ženám nepodaril prekonať až do volieb v roku 2005, kedy bolo do Dolnej snemovne zvolených 43 žien. (Eto, 2012, s. 26) Odborníci sa preto snažili prísť aj na iné dôvody, prečo mohli mať ženy v prvých voľbách taký úspech, keď v nasledujúcich rokoch úspešnosť ženských kandidátok značne klesla. Tokuko Ógai uviedla tri hypotézy – voliči si mysleli, že musia zvoliť jedného mužského kandidáta a jednu ženskú kandidátku; voliči neboli schopní podľa mena odlíšiť, či ide o ženu alebo muža, a tretia, podľa Ógai najpravdepodobnejšia, je, že v tesnom traumatickom období po 2. svetovej vojne mali voliči sklon voliť radšej ženy, ktoré oproti mužom v ľuďoch evokujú mier. (Ógai, 2001, s. 207)

V roku 1947 po úspechu žien vo voľbách sa Japonsko rozhodlo svoje veľké volebné obvody rozdeliť na menšie. Rozdelenie na stredne veľké volebné obvody viedlo k tomu, že na jeden volebný obvod pripadal menší počet kresiel. Takýto systém spôsobil, že ženy v nasledujúcich národných voľbách nedokázali získať toľko kresiel a získali v priemere len 2% všetkých hlasov. Navyše išlo o kandidátky opozície. (Ogai, 2001, s. 207) Najväčšia a najúspešnejšia strana tej doby LDP ženy kandidátky vtedy nepodporovala, resp. podmienky, za akých sa kandidáti za stranu LDP dostávali do volieb a boli úspešní, neboli pre ženy priaznivé. Medzi týmito kandidátmi totiž boli prevažne ľudia s predchádzajúcou politickou kariérou na lokálnej alebo prefekturálnej úrovni, byrokrati alebo bývalí sekretári a tajomníci politikov. Len veľmi malé množstvo žien v tomto období dokázalo takéto podmienky splniť. (Ogai, 2001, s. 208–209)

3.1.2 Reprezentácia žien v politike počas ďalších desaťročí 20. storočia

V 60. rokoch 20. storočia založila skupina matiek v Japonsku malú komunitnú skupinu, v angličtine uvádzanú pod názvom *Seikacu kurabu seikjó* (*Life Club Cooperative Society*). Behom niekoľkých rokov sa táto organizácia rozrástla naprieč viacerými regiónmi a prefektúrami, mala približne 250 000 členov a viac ako 100 členov ju reprezentovalo aj v orgánoch územnej samosprávy. Mnoho podobných konzumných skupín existovalo aj pred vznikom tejto, avšak *Seikacu kurabu seikjó* sa významne zapájala aj do spoločenského a politického diania a bola jedna z najúspešnejších, čo sa týka politiky. (Eto, 2008, s. 45)

V miestnej územnej samospráve získala táto organizácia svoje prvé kreslo v roku 1979 a neskôr v miestnych voľbách v roku 1987 získali ešte vyšší počet kresiel. Úspechy vo voľbách prilákali pozornosť spoločnosti a ukázali jej, že aj obyčajné ženy sa môžu dostať do politiky na úrovni miestnej územnej samosprávy, hoci je to oblasť, v ktorej dovtedy dominovali muži. (Eto, 2005, cit. v Eto, 2010, s. 182) V 80. rokoch sa navyše riešila problematika potratov, čo nútilo ženy sa viac angažovať v politickom dianí. LDP sa snažila potraty zakázať úplne, čo k reakcii vydráždilo napríklad lokálne zastupiteľstvá. Ženy čelili problému presvedčiť mužských politikov na lokálnej úrovni, aby bojovali proti takémuto zákazu. Tento problém potom viedol mnoho feministických aktivistiek k tomu, aby sa zúčastnili ďalších volieb do lokálnych zastupiteľstiev a mohli tak bojovať za práva žien prostredníctvom seba a nie mužov. (Iwamoto, 2001, s. 225)

V roku 1986 sa prvýkrát v histórii Japonska stala predsedníčkou politickej strany žena. Takako Doi sa ako predsedníčka Japonskej socialistickej strany stala vzorom žien,

ktoré sa chceli angažovať v politike. Vo svojej pozícii sa snažila otvárať problém nízkej reprezentácie žien v politike. Poukazovala na škandály LDP, a spoločnosť tak primála k myšlienke, že ženy by mohli "očistiť politiku". (Ogai, 2001, s. 209) Úspech Doi viedol k vzniku tzv. *Madona Boomu*, kedy u žien prepukol entuziazmus a mali chuť a záujem sa v politike angažovať. (Iwamoto, 2001, s. 226)

Nespokojnosť voličov so škandálmi členov vládnucej LDP a vzor v Takako Doi viedli k tomu, že prišla ženská časť voličov k zjednoteniu pod sloganom "Revolúcia z kuchyne" a spoločne sa rozhodli vyjadriť podporu kandidátkam v najbližších voľbách. Vďaka ich podpore vo voľbách do Dolnej snemovne v roku 1989 bolo novozvolených 22 žien z JSP, čím zvýšili počet žien v Dolnej snemovni na číslo 32, vid' graf 1. Tento úspech sa označuje aj za vrchol *Madonna Boomu*. 12 nových poslankýň patrilo k SDPJ. (Aiuchi et al., 2005, s. 230)

Pri voľbách na miesto premiéra bola Doi porazená Tošiki Kaifuom, členom LDP a bývalým ministrom vzdelávania. Horná snemovňa Doi plne podporovala, avšak nadradenosť Dolnej snemovne, ktorá podporovala Kaifua, zvíťazila. Vo voľbách v roku 1990 LDP znova získala svoju moc a žien bolo zvolených len 12, čo Takako Doi brala ako časť svojho zlyhania v posilnení postavenia žien v politike a rozhodla sa opustiť miesto predsedníčky SDPJ. (Iwamoto, 2001, s. 226)

Napriek nízkemu počtu, v ktorom sa ženy v parlamente nachádzali, a napriek legislatívnej nevýhode, nezostávali nečinné a samy sa snažili o zlepšenie spoločenských podmienok pre ženy. Najmä od Štvrtej svetovej konferencie žien v roku 1995 sa zaoberali zapojením žien do politiky a nastolením rodovej rovnosti na politickej scéne a v politickej kultúre. (Eto, 2012, s. 26)

Ženy sa obávali aj prichádzajúcej zmeny volebného systému v roku 1994. Aktivistky za ženské práva vyjadrovali obavy, že nový volebný systém, ktorý by zahŕňal jednomandátové voľby, by mohol ženy ešte viac znevýhodniť a sťažiť im prístup do politiky. Ako už bolo viackrát spomínané, viacmandátové voľby totiž predstavujú viac šancí uspieť. Obavy vyjadrili aj samotné poslankyne, ktoré už v parlamente svoje miesto mali. Feministické skupiny sa preto snažili vládu na tento fakt upozorniť, avšak na to už bolo príliš neskoro. Nakoniec sa však jednomandátové voľby aplikovali iba na voľby do Dolnej snemovne. (Eto, 2010, s. 182–183) Zmena volebného systému mala na proporcionálny volebný systém s malými volebnými obvodmi pozitívny efekt a vo voľbách v roku 1996 a v roku 2000 sa pod jeho vplyvom zvýšila úspešnosť žien, vid' graf 1. (Ogai, 2001, s. 208)

6. mája 1997 sa prvý raz v histórii politiky rozhodla žena, poslankyňa Demokratickej strany Japonska, Juiko Macumoto, hovoriť otvorene na tému *gender* a rodovej rovnosti. Od tohto prvého počinu potom o problematike rodovej rovnosti na parlamentných schôdzach len do roku 2012 hovorilo až 40 ďalších poslankyň z Hornej i Dolnej snemovne. (Eto, 2012, s. 27)

3.1.3 Reprezentácia žien v politike v 21. storočí

Na úrovni lokálnej politiky vznikali rôzne hnutia medzi bežnými ženami, prostredníctvom ktorých sa postupne zapájali do politiky. Pomer obsadených žien závisel od stupňa územnej správy a stupňa urbanizácie. V roku 2003 vzrástlo percento žien v lokálnych zastupiteľstvách z 5,4% na 8,8%. (Ogai, 2004, s. 58) Prefektúry mali spravidla menší pomer žien vo svojich zastupiteľstvách ako napríklad zastupiteľstvá miest a zastupiteľstvá menších obcí. Prvá primátorka v histórii Japonska bola Harue Kitamura, zvolená v roku 1991 v Ašiji, v prefektúre Hjógo. Prvá guvernérka prefektúry v histórii Japonska bola Óta Fusae v Osake, ktorá na pozíciu guvernérky nastúpila v roku 2000 a v tom istom roku bola zvolená aj druhá guvernérka v Kumamote, Jošiko Šiotani. Obe zotrvali na pozícii guvernérok až do roku 2008. (Aiuchi et al., 2005, s. 229)

Problematickou oblasťou sú vedúce pozície. V roku 2004 boli na pozícii guvernéra prefektúry len 4 ženy a na pozícii primátora 7 žien. (Aiuchi et al., 2005, s. 229) V roku 2003 si preto Japonská vláda určila ako svoj cieľ zvýšiť počet žien vo vedúcich, nielen politických, pozíciách o 30% do roku 2020. V roku 2017 sa však podľa štatistiky splnil tento cieľ iba v pár sektoroch. (Murakami, 2018)

21. storočie pokračovalo v znamení snahy zvýšiť počet žien na politickej scéne. Stále však vo vládnej štruktúre prevládala segregácia na základe pohlavia. Napríklad v roku 2005 sa ženy sústreďovali skôr do ženských oddielov a na byrokratické pozície, z ktorých mohli prispievať k tvorbe opatrení týkajúcich sa problémov žien. Na pozíciách v mocnejších ministerstvách, ako je napríklad Ministerstvo financií, sa však vyskytoval len nízky počet žien. Celkovo bolo do vládnych funkcií v tomto období vymenovaných iba veľmi málo žien, napríklad v rokoch 2001–2003 boli vo vláde vtedajšieho premiéra Koizumiho iba 3 ženy. (Aiuchi et al., 2005, s. 228)

V rokoch 2013 a 2014 premiér Abe verejne zdôrazňoval potrebu žien v rámci pracovnej sily. Vláda začala implementovať ekonomický plán, nazývaný "*Abenomics*"

práve po premiérovi Abem, ktorý sa skladal z troch pilierov. Okrem množstva ekonomických reforiem, ktoré mali pomôcť navrátiť japonskej ekonomike život, obsahoval tretí pilier tzv. "Womenomics" – pojem ani ciele, ktoré obsahoval však neboli pôvodným výmyslom Abeho. Cieľom *Womenomics* je zlepšiť postavenie žien ako pracovnej sily a zvýšiť počet žien vo vedúcich pozíciách v rôznych oblastiach. Jeden z cieľov, ktoré si *Womenomics* jasne stanovuje, je do roku 2020 dosiahnuť, aby 30% všetkých rozhodovacích pozícií (ekonomických i politických) v spoločnosti bolo obsadených ženami. Tento cieľ bol však neskôr v roku 2015 určený ako nedosiahnuteľný. (Dalton, 2017, s. 96–97) A ako môžeme neskôr v ďalšej podkapitole vidieť, cieľ sa doposiaľ vo väčšine oblastí a odvetví nepodarilo dosiahnuť.

Aby svoje slová potvrdil, pri zostavovaní novej vlády v roku 2014 vymenoval do pozície ministra 7 žien, z celkového počtu 18 ministerských pozícií. Išlo o najvyšší počet žien na ministerských pozíciách v jednej vláde. Ako sa však dozvieme neskôr, tento vysoký počet sa neudržal dlho. (Shim, 2018, s. 8)

V roku 2017 jedna z najznámejších političiek Juriko Koike, ktorá je momentálne guvernérkou Tokia, založila novú politickú stranu a rozhodla sa znova kandidovať aj do parlamentu. Mnoho ľudí sa domnievalo, že by mohla byť aj prvou premiérkou v Japonsku, avšak nakoniec sa rozhodla volieb nezúčastniť. Ani jej strana nebola úspešná v snahe dať väčší priestor ženám v politike – len približne každý piaty člen strany bola žena. (Rich, 2017)

So vzrastajúcim turistickým ruchom za posledné desaťročie je Japonsko nútené reagovať na názory zahraničia na svoje fungovanie. Zo západu, najmä zo strany Európy prichádza k veľkému nátlaku, aby Japonsko začalo riešiť problematiku rodovej nerovnosti politickými spôsobmi. (Shim, 2018, s. 8)

V roku 2017 Japonsko zažilo dovedy rekordný počet kandidátok vo voľbách do Dolnej snemovne. Avšak len každý dvanásty kandidát zvolený do vládnucej LDP bola žena. A to aj napriek tomu, že predsedom strany je premiér Šinzó Abe, ktorý je známy práve častým otváraním témy nízkej reprezentácie žien v politike. Zdá sa však, že ani jeho prísľuby o snahu zlepšiť postavenie žien na politickej scéne nie sú až tak úspešné. Za posledné tri roky sa počet kandidátok do jeho strany znížil o približne 40 percent. (Rich, 2017)

Slabé zastúpenie žien v politike malo vplyv aj na umiestnenie Japonska až na poslednom mieste v zozname vo výročnej správe Svetového ekonomického fóra o globálnych rozdieloch medzi mužmi a ženami v roku 2017. (Osaki, 2018)

Čo sa týka územnej samosprávy, tak najvyšší počet žien je na úrovni zvláštnych obvodov⁴ Tokia. (Eto, 2010, s. 184) V decembri 2017 predstavovali ženy 17,2% vo veľkých lokálnych zastupiteľstvách a v menších mestských zastupiteľstvách 14,9%, avšak pomer žien v prefekturálnych zastupiteľstvách a zastupiteľstvách v malých mestách a vidieckych zastupiteľstvách sa pohyboval len okolo 10%. (Jozuka, 2019)

V roku 2018 Premiér Šinzó Abe znova sklamal verejnosť vymenovaním jednej jedinej ženy do svojej novej vlády. (Jozuka, 2019) Z vlády tak odišla jedna z najznámejších ženských politických predstaviteľiek a zástancov zlepšovania postavenia žien v politike, Seiko Noda. Abe tak čelil kritike nielen verejnosti, ale aj samotná bývala ministerka Noda sa vyjadrila, že zníženie už tak nízkeho počtu troch ministeriek na jednu jedinú za posledné tri zostavovania novej vlády je znepokojivé. (Griffiths a Wakatsuki, 2018)

V máji 2018 vošiel do platnosti nový zákon jednohlasne schválený Hornou snemovňou, ktorého hlavným cieľom bolo zvýšiť reprezentáciu žien v politike. Zákon tlačí na politické strany, aby sa snažili "čo najviac vyrovnať" počet mužov a žien, kandidujúcich v národných i lokálnych voľbách a zároveň šíriť osvetu o participácii žien v politike. (Osaki, 2018) Problémom sú však neexistujúce sankcie na potrestanie strán, ktorým sa to z akéhokoľvek dôvodu nepodarilo. Tým pádom zákonu viac-menej chýba efektivita. (Jozuka, 2019) Napriek tomuto nedostatku je však zákon vhodným štartovacím bodom pre zlepšovanie podmienok pre ženy v politike a taktiež vracia do diskusie špeciálne kvóty.

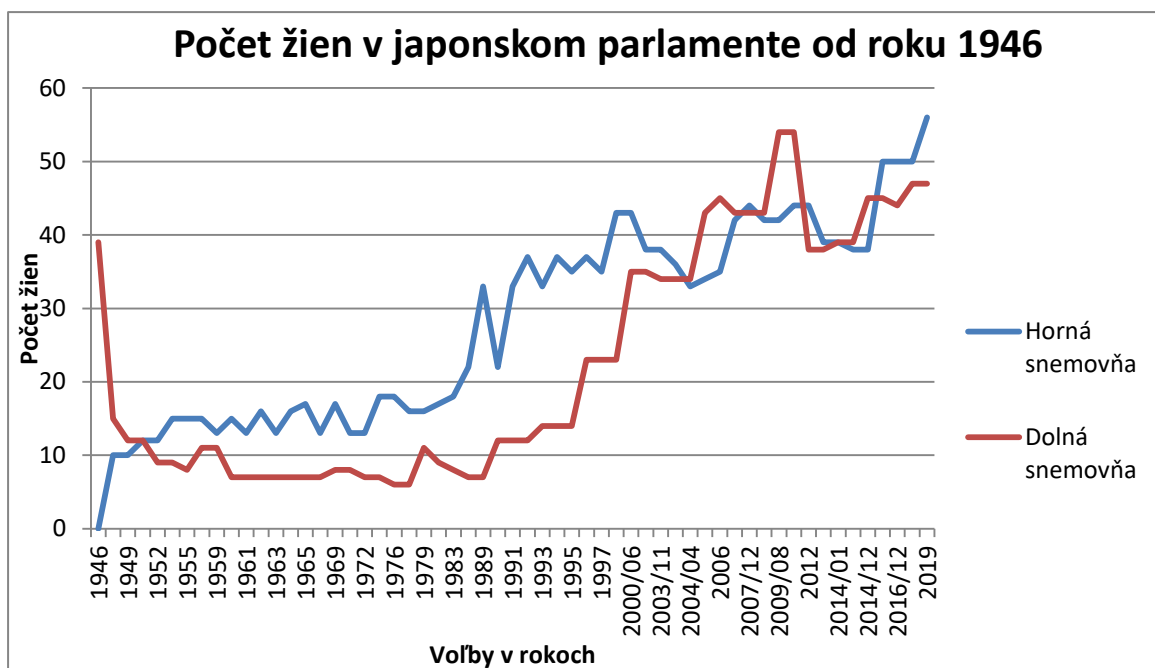
3.1.4 Počet žien v japonskom parlamente od roku 1946

Ak by sme sa chceli pozrieť na vývoj počtu žien v parlamente od roku 1946 do súčasnosti, Medziparlamentná únia má na svojich webových stránkach uverejnené presné štatistiky. Červená čiara znázorňuje poslankyne Dolnej snemovne, modrá čiara poslankyne Hornej snemovne. Ako môžeme podľa grafu vidieť, napriek tomu, že Dolná snemovňa v roku 1946 odštartovala počtom žien 39, následne od roku 1950 v nasledujúcich štyroch desaťročiach zaostávala za Hornou snemovňou. Počet žien v Dolnej snemovni začal rásť až po zmene volebného systému v roku 1994.

---

⁴ Ide o 23 zvláštnych obvodov Tokia (jap. *tokubecu-ku*) - súhrn mestských častí, ktoré rozdeľujú Tokio na samosprávne obce.

Graf 1: Počet žien v japonskom parlamente od roku 1946

Zdroj: graf spracovaný z dát dostupných na <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

3.2 Súčasný stav

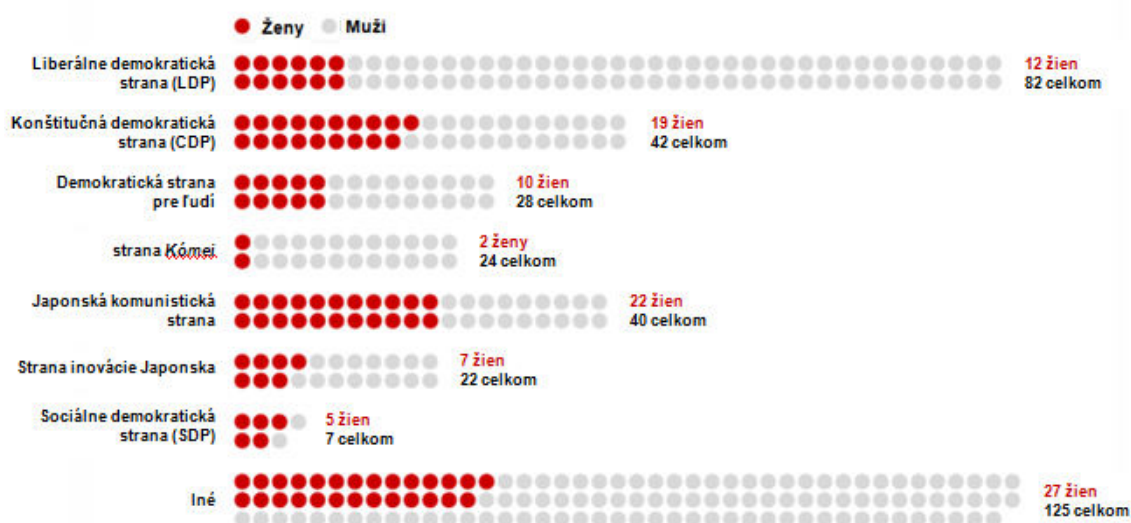
V marci 2019 sa v Tokiu konalo Svetové zhromaždenie pre ženy. Tejto udalosti sa zúčastnilo množstvo politických predstaviteľov, diplomatov aj obchodníkov z celého sveta, aby diskutovali o možnostiach posilnenia postavenia žien a problémoch, ktorým ženy aj v 21. storočí čelia. Témami boli aj sexuálne násilie alebo problematika žien ako pracovnej sily. Stretnutia sa podľa politika Jasutošihu Nišimuru, z LDP, zúčastnilo len veľmi málo mužov, čo vníma ako jeden z problémov, prečo sa nedarí zlepšiť postavenie žien. Podľa Nišimuru je totiž dôležité, aby sa aj muži, zákonodarcovia, zaujímali a angažovali v riešení problémov žien. (Murakami, 2019)

V júli 2019 sa volieb do Hornej snemovne zúčastnil rekordný počet žien kandidátok. Kandidáti sa uchádzali o 124 kresiel z 245 kresiel v Hornej snemovni. 50 kresiel z 124 je pridelovaných pomerným zastúpením. Celkový počet kandidátov bol 370, z toho 28% kandidátov boli ženy. (Griffiths a Jozuka, 2019) Nižšie môžeme vidieť, koľko žien kandidovalo za konkrétne politické strany.

Tabuľka 1: Počet ženských kandidátov vo voľbách v roku 2019

Ženy kandidujúce vo voľbách do japonského parlamentu

28% kandidátov v roku 2019 sú ženy, najvyššie percento v histórii Japonska.

Zdroj: NHK, Japan Election Administration Commission, do slovenčiny preložené z grafického zobrazenia od Gabrielle Smith, CNN, dostupné na <https://edition.cnn.com/2019/07/18/asia/japan-election-women-abe-constitution-intl-hnk/index.html>

V týchto posledných voľbách získalo kreslo 28 žien z celkového počtu 104 žien. Napriek tomu, že Japonsko hlási takéto percento úspešnosti za rekordné, oproti percentu úspešnosti v predchádzajúcich voľbách v roku 2016 je slabšie. A hoci to mnohí považujú za úspech, zo strany niektorých ženských voličov sa naďalej ozývajú pochybnosti o snahe vlády posilniť postavenie žien. (Kyodo, 2019) Vo volebných obvodech prefektúr Akita a Ehime boli prvýkrát v povojnovej histórii zvolené do Hornej snemovne dve ženy, vo volebnom obvode Tokio boli dokonca tri zo šiestich zvolených ženy. Najúspešnejšie kandidátky boli vo vládnucej strane LDP – 10 z 12 kandidátok získalo kreslo – a v Konštitucionálnej demokratickej strane Japonska – z 19 kandidátok získalo kreslo 6 žien. (Kyodo, 2019) Na tabuľke číslo 1 môžeme vidieť, že hoci premiér Abe zo strany LDP často hovorí o potrebe žien v politike, v realite len menej ako 1 štvrtina z celkového počtu kandidátov za LDP sú ženy. Nemôžeme teda povedať, že by LDP ako strana ženy nejako významne podporovala. U voličov však majú ženy kandidujúce za LDP viditeľný úspech.

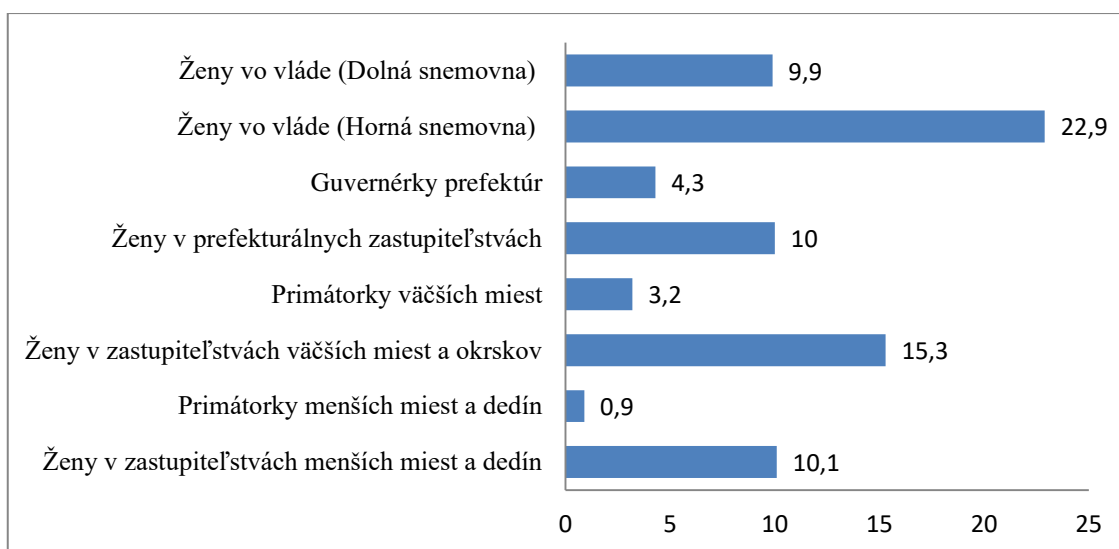
Percento žien na politickej scéne teda v Japonsku síce oproti minulosti značne vzrástlo, avšak nie natoľko, aby v tomto bode stále nezaostávalo nielen za vyspelými krajinami, ale aj za rozvojovými krajinami. (Eto, 2010, s. 178) Podľa posledných dát,

ktoré Medziparlamentná Únia⁵ spracováva každý mesiac do prehľadnej štatistiky, je Japonsko po posledných voľbách v júli 2019 na základe pomeru žien v parlamente umiestnené až na 164. mieste zo 193 krajín sveta. A to s konkrétnymi hodnotami:

- v Dolnej snemovni je od posledných volieb v roku 2017 obsadených ženami 10,11% kresiel – teda z 465 kresiel je len 47 kresiel obsadených ženami,
- v Hornej snemovni je od posledných volieb v roku 2019 percentuálny pomer žien 22,86%, teda z 245 kresiel je 56 kresiel obsadených ženami. (IPU, 2019)

V roku 2003 si vláda stanovila cieľ zdvihnúť pomer žien na vedúcich pozíciách v rôznych pracovných oblastiach na percento minimálne 30% žien do roku 2020. Od roku 2003 sa toto percento v niektorých oblastiach začalo naozaj zdvíhať, no stále zostáva nízke a cieľ 30% do roku 2020 sa nepodarilo dosiahnuť. (Gender Equality Bureau, 2020, s. 3) Čo sa týka celkovo percenta žien na rôznych (nie len vedúcich) politických pozíciách, v ktorých majú ženy slovo v rozhodovacích procesoch, ani takto žiadna úroveň nedosiahla 30%. Je ťažké teda dosiahnuť pomer 30% žien vo vedúcich pozíciách, ak ani na bežných pozíciách nie je možné zvýšiť pomer žien. V brožúrke od Úradu pre rodovú rovnosť (Gender Equality Bureau, 2020, s. 3) je uvedené, že k roku 2020 obsadzujú ženy politické pozície nasledovne:

Graf 2: Obsadenie politických pozícií ženami k roku 2020

Zdroj: preložené do slovenčiny z Gender Equality Bureau, 2020, s. 3

⁵ Ang. Inter-Parliamentary Union je svetová organizácia zložená z národných parlamentov z celého sveta, založená v roku 1889 francúzom Frédéricom Passym a Angličanom Williamom Randalom Cremerom (IPU, 2018). Oficiálne stránky organizácie sú www.ipu.org/.

Doteraz sa vo vláde vystriedalo už vyše 30 rôznych žien na rôznych ministerských pozíciách. V súčasnej vláde v roku 2020 sú z 19 ministrov 3 ženy.

Konkrétne ide o Masako Mori, vyštudovanú právničku, v súčasnej vláde ako ministerka spravodlivosti. Mori patrí do LDP a do Hornej snemovne bola zvolená už trikrát, pričom prvýkrát v roku 2007, potom, čo nevyhrala v roku 2006 voľby na guvernérku Fukušimy. (Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat, 2019)

Druhou ministerkou v súčasnej vláde je ministerka vnútorných záležitostí a komunikácie Sanae Takaiči, ktorá je taktiež námestníčka ministra správy sociálneho zabezpečenia a systému daňového čísla a patrí k strane LDP. Na pozícii ministerky vnútorných záležitostí a komunikácie už Takaiči raz bola, avšak v rokoch 2017 a 2018 bola nahradená najprv inou ministerkou Seiko Nodou. Než sa dostala na túto pozíciu späť, chvíľu bol na tejto pozícii ešte iný mužský kolega. Takaiči vyštudovala bakalára manažmentu a taktiež študovala na Macushita Institute of Government and Management. V rokoch 2006 až 2007 už bola námestníčkou ministra pre záležitosti Okinawy a severných území, námestníčkou ministra pre vedu a technológie, námestníčkou ministra pre inovácie, námestníčkou ministra pre rodovú rovnosť, a taktiež námestníčkou ministra sociálnych záležitostí a potravinovej bezpečnosti. Do Dolnej snemovne bola prvý krát zvolená už v roku 1993. (Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat, 2019)

Treťou súčasnou ženou vo vláde je Seiko Hašimoto ako ministerka pre záležitosti týkajúce sa Tokijských olympijských a paralympijských hier, námestníčka ministra pre rodovú rovnosť a ministerka riadiaca záležitosti týkajúce sa posilnenia postavenia žien. Hašimoto je súčasťou strany LDP a do Hornej snemovne bola zvolená prvýkrát v roku 1995. Hašimoto je pôvodne rýchlokorčuliarka a cyklistka, ktorá reprezentovala Japonsko aj v niekoľkých Olympijských hrách. S pozíciou ministerky už má predošlé skúsenosti –bola vice-ministerkou pre agentúru rozvoja Hokkaida a ministerkou pre protiopatrenia v súvislosti s klesajúcou pôrodnosťou, športu a rodovej rovnosti. (Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat, 2019)

4 Faktory a prekážky vplyvajúce na nízku reprezentáciu žien v politike

Ako poukazuje aj Eto (2012, s. 26), na to, aby boli pri rozhodovaní a konaní v politike zohľadnené aj názory, potreby a postoje ženskej časti populácie, je potrebná prítomnosť žien v politike. Je taktiež nevyhnuté, aby boli ženy zastúpené aj na pozíciách v zákonodarnom orgáne. Nie je jednoznačným pravidlom, že každá žena politička musí vo svojej politickej kariére jednoznačne konať vo veciach prospešných pre ženy – či už z dôvodu nezájmu o tieto témy alebo rodovú politiku. Empirické štúdiá, na ktoré sa tiež ďalej Eto (2012, s. 26) odvoláva, však dokazujú, že ženy političky majú "väčšiu tendenciu zaoberať sa ženskými otázkami – ako napríklad ženské práva, rodová rovnosť, rodinné záležitosti a starostlivosť o deti – v porovnaní s ich mužskými kolegami."

Japonsko, ktoré si uvedomuje takúto potrebu žien pri politickom rozhodovaní, sa aj pod určitým vplyvom zo Západu snaží už dlhšiu dobu zvýšiť reprezentáciu žien v japonskej politike. K rodovo-rovnej politickej kultúre má však Japonsko stále dlhú cestu.

V nasledujúcich podkapitolách sa preto pozrieme na faktory a prekážky, ktoré ženám neľahčujú prístup do japonskej politiky, donedávna vnímanej skôr ako mužská pôda.

4.1 Kľúčové faktory podľa Eto (2010)

Faktorov, ktoré aj v súčasnosti stoja za nízkou reprezentáciou žien v politike, je viacero a podľa štúdií nie je možné tvrdiť, že za tým stojí iba jeden jediný faktor. Eto (2010, s. 178) uvádza, že medzi tieto kľúčové faktory sa radia volebný systém, prístup politických strán k tejto problematike, socio-politická kultúra a špeciálne volebné kvóty.

Vo vzťahu k volebnému systému krajiny, sa podľa štúdií, o ktoré sa Eto (2010, s. 180) opiera, ženy majú väčšiu šancu v proporčnom volebnom systéme a zmiešanom volebnom systéme závislej kombinácie. Menšie šance majú vo väčšinovom a zmiešanom nezávislej kombinácie. Taktiež väčšiu šancu majú ženy vo viacmandátových voľbách ako v jednomandátových. Nový zmiešaný systém, ktorý v Japonsku funguje od roku 1994, nemá preukázateľne negatívny vplyv na pomer žien v japonskej politike – čo je možné vidieť aj na vzraste počtu žien v Dolnej snemovni od roku 1994, hoci voľby prebiehajú z časti aj systémom jednomandátových volieb.

Môžeme vypozerovať, že vo voľbách, ktoré sa konali od reformy volebného systému, boli tak ženy úspešnejšie práve vo voľbách na základne pomerného volebného systému (konkrétne systému kandidátnych listov), než v jednomandátových voľbách. V jednomandátových voľbách je totiž súťaživosť medzi kandidátmi obrovská a kvôli veľkej snahe politickej strany uspieť, nominujú radšej kandidátov s väčšími šancami (dlhšie úradujúci politici, následníci) než nováčikov, ktorými sú zväčša ženy. V prípade, že sa aj žena dostane do jednomandátových volieb, zväčša nemá v kampani takú podporu, a tak je pre ňu ťažké získať mandát. (Eto, 2010, s. 180–182) Môžeme teda povedať, že prekvapivo bol viacmandátový systém pred reformou v roku 1994 pre zvýšenie ženskej reprezentácie v japonskej politike vhodnejší. Vtedajším problémom teda nebol vyslovene nevhodný volebný systém, ale skôr všeobecná mienka v spoločnosti, že politika je mužská sféra, do ktorej by ženy nemali zasahovať. Horná snemovňa dodnes preferuje viacmandátové voľby, ich volebný systém je tak pre ženské kandidátky vhodnejší, a vynakladá väčšie úsilie zahrňovať ženy do kandidátnych listov. Pravdepodobne aj preto bol počet žien zväčša v Hornej snemovni značne vyšší ako v Dolnej snemovni. Čo sa týka orgánov územnej samosprávy, v porovnaní so zahraničím a parlamentom, je počet žien nižší, no obsadenosť ženami závisí aj od typu územnej samosprávy. (Eto, 2010, s. 181–184)

Ďalším faktorom je kultúrna a spoločenská štruktúra. Je všeobecne známe, že k rodovo-rovnej spoločnosti vo všetkých smeroch je potrebná zmena v spoločnosti. Najbližšie k rodovo-rovnej spoločnosti majú krajiny post-industriálne, ktoré sú na tom v tomto ohľade lepšie ako industriálne a agrárne krajiny. (Inglehart a Norris, 2003, s. 11 cit. v Eto, 2010, s. 185) Japonsko však autori Inglehart a Norris (2003, s. 34–35, cit. v Eto, 2010, s. 185–186) označujú za výnimku. Japonsko sa síce radí medzi post-industriálne krajiny, vzhľadom na svoju vysokú ekonomickú úroveň a ľudský rozvoj, no hlboko zakorenená tradičná kultúra spomaľuje nástup rodovo-rovnej spoločnosti - a to najmä vo vidieckych oblastiach. Výskum Hideko Takejasu (2002, cit. v Eto, 2010, s. 186), ktorý skúma faktory ovplyvňujúce účasť žien na lokálnych voľbách hlavne vo vidieckych oblastiach, hovorí, že ženy sa stretávajú s niekoľkými najčastejšími ťažkosťami pri rozhodovaní sa zúčastniť miestnych volieb. Patrí medzi ne napríklad kandidátkino uvedomovanie si ženskej role, ktorú jej tradičná spoločnosť pripisuje a mala by ju spĺňať. Častým problémom je aj nesúhlas príbuzných a zaujatosť spoločnosti voči angažovaniu sa žien v politike. V mestách s väčšou populáciou je pre ženy jednoduchšie sa dostať do politiky. Taktiež zabehnutý systém predávania

mandátu na vopred známych nástupcov a vytvorenia "elity", ktorá sa bude dlhodobo udržiavať vo vedení, neumožňuje mnoho nováčikom – vrátane žien – preniknúť do tejto uzatvorenej skupiny. Jedným z problémov v socio-kultúrnom hľadisku nielen na vidieku sú podmienky, ktoré vytvárajú najmä muži, takže pre ženy sa môžu zdať nevhodné. Rovnako fakt, že mužský kandidát obetuje celý svoj osobný život a venuje sa len kariére, je pre obyčajné ženy, ktoré by sa rozhodli stať političkami, nepredstaviteľný. Napríklad do roku 2000 neexistovala právna ochrana materstva pre tehotné poslankyne, hoci pre inak pracujúce ženy bola materská dovolenka zavedená od roku 1947. (Eto, 2010, s. 187–188)

Eto (2010, s. 188) poukazuje aj na problém, že mnoho žien o politiku ani nemá záujem, a preto je len malé percento žien, ktoré sa chcú v politike angažovať. Tento názor presadzuje viacero odborníkov, avšak S. L. Martin (2004, cit. v Dalton, 2008, s. 52) argumentuje, že problémom nie je nezáujem alebo apatia žien voči politike. Podľa Martin je problémom typ politiky, ktorú LDP a iné japonské politické strany robia, a ktorá je pre japonské ženy akosi "cudzia".

Ženám do politiky v dnešnej dobe v mnohých krajinách umožňujú preniknúť špeciálne volebné kvóty. Tieto špeciálne volebné kvóty totiž určujú počet alebo percentuálny podiel miest či kresiel, ktoré majú byť obsadené ženami. Špeciálne volebné kvóty (v angličtine nazývané *Electoral gender quotas*) pritom nie sú záležitosťou len japonskej politiky, ale nápad na zavedenie týchto kvót vznikol na základe snahy Spojených národov. Na Konferencii žien (anglicky *The Women's conference*) v Nairobi (1985) a Pekingu (1995) sa diskutovalo o zvyšovaní angažovania žien do politiky aj v súvislosti s týmito kvótami. Napriek tlaku zo zahraničia však tieto kvóty v Japonsku značne ovplyvnili skôr prijímanie žien do rôznych poradných rád než počet poslankyň. Členovia takýchto poradných rád síce majú vplyv na politiku a rast počtu žien má zmysel samozrejme aj v tejto oblasti, no skutočnú rodovú rovnosť v politike dosiahne Japonsko až po väčšom príjme žien do poslaneckých radov. (Eto, 2010, s. 189–190) Tieto kvóty ako prvá politická strana v Japonsku zaviedla Nová strana Japonska (jap. *Nihon Šintó*), ktorá síce fungovala len približne dva roky⁶, no za ten čas sa, na rozdiel od už zabehnutých politických strán, snažila reagovať na globalizáciu, ktorej významnou súčasťou bolo aj posilnenie postavenia žien. Kvóty,

---

⁶ Nová strana Japonska fungovala od 22. 05. 1992 do 09. 12. 1994.

ktoré sa snažili presadiť však neboli namierené na volebných kandidátov, ale na pozície ako predseda strany alebo pozície vo výbore. (Eto, 2010, s. 191)

V Japonsku podporovali v 90-tych rokoch zavedenie špeciálnych volebných kvót aj niektoré známe feministky a feministické skupiny. Napríklad feministka Mariko Micui, ktorá niekoľko rokov fungovala aj ako člen Tokijského prefekturálneho zastupiteľstva a členka dvoch feministických skupín, sa práve prostredníctvom feministických skupín snažila rozšíriť ideu a povedomie o špeciálnych volebných rodových kvótach do spoločnosti. Záujem spoločnosti i politických strán o tieto kvóty bol však malý, rovnako ani liberalizmus im nebol naklonený. A tak sa rôzne lokálne feministické skupiny snažili rozbehnúť aspoň kampane, ktoré by zvýšili počet ženských reprezentantiek v orgánoch územných samospráv. Usporadúvali napríklad lekcie, v ktorých pripravovali súčasné i budúce kandidátky na voľby. V roku 1999 potom vznikla nová feministická skupina *Women in New World, International Network*, ktorá aj finančne podporovala ženské kandidátky vo voľbách do národných zhromaždení a na pozície guvernérok. Hoci zo začiatku bola skupina úspešná a nalákala aj mnoho členov, neskôr bojovala s finančnými problémami a úbytkom členov. (Eto, 2010, s. 194–195) Čo sa týka politiky, tak sa feministické skupiny teda angažovali najmä v súvislosti so špeciálnymi volebnými kvótami a v lokálnych kampaniach na podporu kandidátok. Avšak vzhľadom na to, že zväčša išlo o menšie feministické skupiny, nedokázali vybojovať zmeny a ich vplyv na spoločnosť bol len malý.

4.2 Ďalšie faktory

Okrem vyššie uvedených faktorov možno hovoriť ešte o rade ďalších prekážok, ktoré ženy odrádzajú od kandidovania a sťažujú im prístup do politiky. Politická scéna je vnímaná odpradáva ako mužská sféra, a tak v konkurenčnom boji medzi mužom a ženou si často už len zo zavedených politických zvyklostí vyberie veľa ľudí radšej muža. Situácii neprispievajú ani médiá a verejnosť, ktoré na ženských kandidátkach nezmyslupne kriticky hodnotia osobnosť a výzor, a nie politické úspechy ako tomu robia pri mužských kandidátoch. (Rich, 2017)

Zatiaľ čo rast počtu žien všeobecne na akýchkoľvek pozíciách je značne pomalý, ak by sme sa zamerali len na vedúce pozície, rast je ešte pomalší. Obsadzovanie vedúcich politických pozícií ženami bolo horúcou témou, avšak reálne sa pre zvýšenie počtu žien na vedúcich pozíciách nerobilo nič. Shin Ki-Young, profesorka genderových štúdií na Univerzite Očanomizu, hovorí o prevládajúcom presvedčení, že žena môže

správne vykonávať svoju prácu na vedúcej pozícii iba v prípade, že sa vzdá osobného života a bude prácu vykonávať "mužským spôsobom". Takéto presvedčenie potom odrádza mnoho žien od budovania si akejkolvek kariéry, nielen tej politickej. Riešením by bolo vytvorenie takého pracovného prostredia, v ktorom by mal šancu na úspech každý jedinec, bez ohľadu na jeho životný štýl. (Murakami, 2018)

4.2.1 Politika a sexuálne obťažovanie

Sexuálne obťažovanie je celosvetovo známy problém. Sexuálnemu obťažovaniu čelia i ženy v politike. Aj tento problém môže vplývať na nízku reprezentáciu žien v politike. Japonsko bojuje so sexuálnym obťažovaním, pre ktoré existuje japonský pojem *sekuhara*, už niekoľko desiatok rokov. Sexuálne obťažovanie na pracoviskách sa verejne rieši už od 80. rokov 20. storočia.

V kapitole 1.3 o postavení žien v Japonsku v období Šówa sme už spomínali Zákon o rovných príležitostiach z roku 1986. Tento zákon po zrevidovaní v roku 1997 obsahoval práve aj článok 11, ktorý sa venuje opatreniam zamedzujúcim sexuálne obťažovanie na pracovisku a urobil z takéhoto konania trestný čin. Napriek tomuto zákonu však ženy na pracovisku naďalej prechádzajú podobnými skúsenosťami so sexuálnym obťažovaním. Političky, ktoré navyše vo svojej profesii pracujú iným spôsobom a pod inými podmienkami ako bežní zamestnanci na iných pracoviskách, mnohokrát nemajú možnosť využiť tento zákon alebo takéto opatrenia – a to nie je problém len Japonska, ale i iných krajín. (Dalton, 2019, s. 2–3)

Vo svojej správe o Sexizme, obťažovaní a násilí voči ženám v politike Medziparlamentná únia (Inter-Parliamentary Union, 2016, s. 2–3) objasňuje, že násilie voči ženám v politike je charakteristické tým, že zväčša zasahuje ženy práve kvôli ich pohlaviu, býva i sexuálne orientované (sexuálne vyhrážky či sexuálne násilie) a vo výsledku môže odradiť ženy od angažovania sa v politike. Často ide pritom o obyčajný sexizmus, komentujúci výzor či správanie žien, alebo odvolávajúci sa na stereotypy, že politika nie je miesto alebo profesia pre ženy. Určitý vplyv na takéto vnímanie političiek a zaobchádzanie so ženami v politike majú však aj médiá a sociálne siete. Okrem vyhrážok však nie je ničím výnimočným ani fyzické násilie či *stalking*, neraz aj zo strany kolegov z politickej pôdy. (Inter-Parliamentary Union, 2016, s. 4–5) Faktorom, na základe ktorého sa žena na politickej pôde stane terčom sexuálneho obťažovania, môže byť napríklad vek – mladšie političky sú menej rešpektované a ľahším terčom. Často si ženu ako terč vyberie kolega z opozície. Spúšťačom môže byť

aj to, ak politička patrí k nejakej menšine – v krajinách s rasovo-nehomogénnym parlamentom to môže byť napríklad i na základe rasy. (Inter-Parliamentary Union, 2016, s. 6)

Ema Dalton (2019) vo svojom článku, v ktorom analyzuje sexuálne obťažovanie na japonskej politickej scéne a v médiách, rozdeľuje verbálne sexuálne obťažovanie do troch skupín, na ktorých možno vidieť, ako sú ženy vnímané v Japonsku. Prvou je "matka ako ideál ženy", kde poukazuje na to, že aj na politickej pôde je politikmi často používaný proti ich kolegyniam politickým stereotyp ženy, ktorá je jednoducho dobrá iba na to, akoby bol jediný hlavný údel života ženy rodiť deti. (Dalton, 2019, s. 3–4) Ďalej hovorí o tom, ako sa politici neraz vyjadrovali o ženách ako o sexuálnych objektoch. Za jeden z najväčších problémov ohľadom sexuálneho obťažovania považuje tzv. *victim-blaming*, teda prípady, kedy je obeť úplne alebo čiastočne obviňovaná za ujmu, ktorá jej bola spôsobená. (Dalton, 2019, s. 5–4) Mnoho mužských politikov popiera existenciu sexuálneho obťažovania a dokonca Minister financií a bývalý premiér Taró Asó sa verejne vyjadril, že sexuálne obťažovanie nie je zločin. (Dalton, 2019, s. 7)

Podľa Itó (2018, cit. v Dalton, 2019, s. 6–7) by japonská spoločnosť mala popracovať na snahe pomôcť obetiam sexuálnych násilných zločinov. *Victim-blaming* je častým javom a ani prístup polície nie je mnohokrát vhodný. Mnoho žien sa tak rozhodne sexuálne obťažovanie nenahlásiť alebo sa ani po nahlásení k spravodlivosti nedostane.

Sexuálne obťažovanie vie byť pre človeka veľmi psychicky náročné. Na japonské političky môže pôsobiť dvomi spôsobmi – buď to ženu posilní a ešte viac upevní jej chuť bojovať proti stereotypom a za práva žien, alebo ju to môže vydesiť, zničiť až odradiť od kandidovania či pokračovania v politickej kariére.

4.2.2 Gender v politickom správaní a vystupovaní

Emma Dalton vo svojej štúdií o feminite japonských političiek (2008, s. 51) hovorí o tom, že niektoré ženy do politiky vstupujú s tým, že aby mohli byť úspešné, musia ignorovať, že sú ženy, a snažiť sa prispôbiť svojim mužským kolegom používaním "maskulínnych politických taktík". Jej práca sa však zameriava práve na ženy, ktoré sa rozhodli svoju ženskosť zdôrazniť a použiť ju vo svoj prospech – dokázať svojim mužským kolegom i verejnosti, prečo sú ženy v politike potrebné. Ako

sa však neskôr v podkapitole dozvieme, ani jedna z taktík (popieranie verzus využívanie ženskosti) sa nezaobíde bez problémov, kritiky a určitého druhu neúspechu.

Táto problematika súvisí so spomínaným kultúrnym a spoločenským faktorom, ku ktorému sa vyjadrovala Eto (2010), respektíve s *genderovými* stereotypmi, ktoré v Japonsku neustále prevládajú. Stereotyp dobrej ženy v domácnosti použila napríklad politička Makiko Tanaka, ktorá si na tomto stereotype vo voľbách v roku 1993 vybudovala kampaň. Označila vtedy samu seba ako "*housewife*", ktorá ide do politiky s tým "upratať korupciu". (Dalton, 2008, s. 55) Takýto prístup zaujalo viac političiek v minulosti. Stretávame sa teda s protichodnými pocitmi ohľadom pôsobenia žien v politike – na jednej strane ich ľudia od kandidovania odrádzajú, pretože by mali byť doma a starať sa o manžela a deti. Na druhej strane si však mnoho ľudí uvedomuje, že vo vláde je nutné mať aj "obyčajné" ženy a ženy s deťmi, aby bolo možné v rozhodovaní zohľadniť perspektívu všetkých spoločenských skupín alebo majú ľudia pocit, že takáto žena nebude mať sklon napríklad ku korupcii.

Opačným príkladom političky, ktorá odmietla využiť stereotyp ženy v domácnosti, je najznámejšia politička v histórii Japonska – Takako Doi. Doi bola vo svojej politickej kariére úspešná až tak, že bola prvou predsedníčkou politickej strany, konkrétne JSP, a taktiež prvá ženská hovorkyňa Dolnej snemovne. Počas svojej kariéry si dokázala získať popularitu medzi širokou verejnosťou, napriek tomu, že nepodľahla stereotypizovaniu žien, ktoré na političky neraz tlačí spoločnosť, a zároveň dokázala do svojich politických aktivít zahrnúť aj feministickú agendu. Podľa LeBlanca (1999, cit. v Dalton, 2008, s. 55) nemožno dosiahnuť takéto úspechy a vysokého kariérneho rastu, ako dosiahla Doi, ak by ako politička presadzovala stereotyp ženy v domácnosti ako Tanaka, pretože správna žena v domácnosti predsa nemôže mať čas budovať si takú kariéru, keď sa musí venovať domácnosti, manželovi a deťom. Ako východisko z tohto problému uvádza, že politička môže uvádzať svoje skúsenosti ženy v domácnosti v súvislosti s tým, že ňou bola kedysi (napríklad ak už má dospelé deti). Byť však zároveň dobrou ženou v domácnosti a úspešnou političkou podľa japonskej verejnosti nefunguje.

Dalton (2008, s. 55–56) hovorí o tom, že najmocnejšia politická strana Japonska LDP, ktorá v minulosti nepodporovala veľmi ženy v politike, by pravdepodobne nikdy nevzala do vlády ženu, budujúcu si svoju politickú kariéru na takomto stereotype. Napriek tomu sa to však Tanake podarilo. Dôvody tohto úspechu sú však skryté v jej politickom rodinnom zázemí – teda že mala určité privilegované zázemie, keďže je

dcérou bývalého premiéra Tanaku a pýši sa zahraničným školským vzdelaním a titulom z Wasedy, z jednej z najprestížnejších vysokých škôl v Japonsku.

Nedá sa však povedať, že by sa v jednom či druhom prípade ženy v politike vyhli nejakým atakom. Takako Doi bola napríklad mnohokrát kritizovaná svojimi politickými kolegami ako neženská a strohá, keď odmietala používať podobné taktiky ako Makiko Tanaka a nevyzdvihovala svoju ženskosť podobným spôsobom. Taktiež to, že bola slobodná a bezdetná sa často rozoberalo v negatívnom svetle v porovnaní s Makiko Tanaka, ktorá bola dokonalým príkladom "japonskej ženy" s tromi deťmi a manželom. (Dalton, 2008, s. 58)

Na príkladoch ďalších političiek Dalton (2008, s. 56) vysvetľuje, že stávanie si kariéry a verejného imidžu na stereotype ženy v domácnosti môže v niektorých situáciách žene političke pomôcť, no iba do určitej úrovne kariéry. Zároveň totiž môže političke ohroziť kariéru a obmedzovať ju – napríklad od nej bude verejnosť a politickí kolegovia vyžadovať, aby sa venovala iba určitým politickým problémom a sféram. Problémom je taktiež to, že takéto využívanie stereotypu ženy v domácnosti môže ničiť progres na ceste k rodovej rovnosti, pretože ženy političky sú sledované celou spoločnosťou a ak ony vyzdvihujú takéto stereotypizovanie, spoločnosť môže dospieť k pocitu, že tieto stereotypy sú správne a nemenné.

Okrem stereotypu ženy v domácnosti sa v opačnom prípade političky musia vyrovnávať aj s kritikou, že sa nesprávajú ako dámy – pričom zväčša za touto kritikou stojí názor, že žena ako dáma je menej spurná a nevyjadruje svoje názory tak asertívne a často. Na jednej strane teda chcú od ženy političky, aby sa správala žensky a vyjadrovala svoju ženskosť, no na druhej strane ju majú v niektorých prípadoch potláčať. Príkladom je Tanaka, ktorá bola často kritizovaná za ukazovanie emócií, keď sa pri jednom rozhovore v televízii rozplakala alebo bola v novinách kritizovaná, že "vládne so sentimentálnosťou a emóciami". (Dalton, 2008, s. 59–60)

Môžeme teda povedať, že akokoľvek sa žena rozhodne správať – či už žensky alebo naopak svoju ženskosť potlačí – spoločnosť nie je spokojná ani v jednom prípade a kritike či "šikane" sa nevyhne a rovnako to môže poznačiť jej možnosť kariérneho rastu.

Záver

Postavenie žien v japonskej spoločnosti a rovnako na politickej scéne sa za posledné polstoročie výrazne zmenili. Stále však zostávajú v japonskej spoločnosti hlboko zakorenené tradičné stereotypy, ktoré ovplyvňujú aj súčasné myslenie Japoncov. Ako mnoho ľudí predpokladá, za nízkou reprezentáciou žien v politike naozaj stojí hlavne vnímanie žien plynúce z histórie. Ženy sa dodnes najčastejšie stretávajú so stereotypom *rjósai kenbo*, ženy v prvom rade ako matka a manželka či žena v domácnosti. Preto je pre mnohých nemysliteľné, aby japonská žena mala akúkoľvek kariéru, nie to ešte politickú. Tú totiž Japonci vnímajú ako niečo, pre čo treba obetovať celý svoj osobný život, a to sa predsa nestretá s ich tradičnou predstavou o žene v domácnosti. Napriek tomu, že podľa výskumu o vnímaní genderových stereotypov v Japonsku (Gender Equality Bureau, 2020, s. 18), už tieto stereotypy nie sú také uznávané, ako boli kedysi, stále je stereotyp ženy ako matky a manželky bez kariéry často používaný proti ženám nielen v politike, ale na akomkoľvek pracovisku.

Hoci sa posledné dve desaťročia vedú v zmysle podpory, emancipácie a posilňovania postavenia žien v rôznych odvetviach, len ťažko hovoriť o veľkých úspechoch. Dôkazom je napríklad neschopnosť splniť cieľ z *Womenomics*, aby 30% vedúcich pozícií v ekonomickej a politickej sfére obsadzovali ženy. Problém môže byť aj v samotných podporovateľoch takýchto opatrení – ak sa totiž pozrieme na LDP, ktoré si posledné roky stavia imidž aj na tom, že sa snaží zlepšiť postavenie žien, zistíme, že reálne robí pre to len málo.

Aby sa Japonsko mohlo dostať medzi krajiny s rodovo-rovnou spoločnosťou, muselo by popracovať na faktoroch, uvedených v tejto práci. Zmeniť stereotypné myslenie ľudí je však náročné. Potrebné je riešiť sexizmus a sexuálne obťažovanie, ktoré mnoho ľudí nepovažuje za problémy, no v skutočnosti môžu niektoré ženy odradiť od kandidovania alebo pokračovania vo výkone politickej funkcie.

Ďalším riešením je, tak ako hovorí Shim (2018, s. 8), aby západ po Japonsku vyžadoval riešenie tohto problému dlhodobým spôsobom a nesnažili sa ho riešiť len krátkodobými riešeniami. Shim taktiež navrhuje ako riešenie aj zavedenie špeciálnych volebných kvót na lokálnej i národnej úrovni. (Shim, 2018, s. 9) Potrebné je jednoznačne určiť aj podmienky pre ženy v pracovnej sfére a kariérnych postupoch, pretože aj toto vplýva na reprezentáciu žien v politike.

Abstract

In this thesis I am focusing on the theme of female representation in the Japanese political scene. The main aim of my thesis is to determine the factors and obstacles that are affecting representation of women in Japanese politics. Furthermore, the thesis is mapping the participation and achievements of Japanese women in politics. The introduction of the thesis is focused on general characteristics of women's social status in Japanese society. After that description of political system of Japan follows. In this paper I am describing the history of women in Japanese politics and the present state of representation of women. Lastly, I draw attention to the factors and the obstacles which are the cause of low level of female representation in the sphere of Japanese politics.

Keywords: japanese politics, women in politics, feminism, representation of women in politics, emancipation of women, social position of women in Japan

Bibliografický zoznam

AIUCHI, M., ICHIMORI, M., INOUE, M., KONDO, K., and F. SEKI. Chapter 9: Women in Japan: change and resistance to change. In: *Female Well-Being: Toward a Global Theory of Social Change*. Zed Books, 2005, pp. 207–235. ISBN 9781842770092.

CABADA, L. a M. ŽENÍŠEK. *Smišžené volební systémy*. Dobrá Voda u Pehlřimova: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-44-9.

DALTON, E. A feminist critical discourse analysis of sexual harassment in the Japanese political and media worlds. In: *Women's Studies International Forum* [online]. November-December 2019, vol. 77. ISSN 0277-5395. [vid. 2020-04-10]. Dostupné z doi: <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2019.102276>

Dalton E. The Utilization of Discourses of Femininity by Japanese Politicians: Tanaka Makiko Case Study. In: *Graduate Journal of Asia-Pacific Studies* [online]. March 2008, 6(1), pp. 51–65. ISSN 1176-2152. Dostupné na:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=asn&AN=61015389&lang=cs&site=eds-live&authtype=shib&custid=s7108593>

DALTON, E. Womenomics, 'Equality' and Abe's Neo-liberal Strategy to Make Japanese Women Shine. In: *Social Science Japan Journal* [online]. February 2017, 20(1), pp. 95–105. ISSN 1369-1465. [vid. 2020-04-12]. Dostupné z doi: 10.1093/ssjj/jyw043

ETO, M. Community-Based Movements of Japanese Women: How Mothers Infiltrate the Political Sphere from Below. In: Wil BURGHOORN, Kazuki IWANAGA, Cecilia MILWERTZ a Qi WANG. *Gender Politics in Asia: Women Manoeuvring Withing Dominant Gender Orders*. Kodaň: NIAS Press, 2008, pp. 43–48. ISBN 978-87-7694-015-7.

ETO, M. Making a Difference in Japanese Politics: Women Legislators Acting for Gender Equality. In: *Harvard Asia Quarterly* [online]. Spring/Summer 2012, 14(1/2), 25–34. ISSN 1522-4147. [vid. 2019-07-05]. Dostupné na:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=79366248&lang=cs&site=eds-live&authtype=shib&custid=s7108593>

ETO, M. Women and Representation in Japan: The Causes of Political Inequality. In: *International Feminist Journal of Politics* [online]. June 2010, 12(2), pp. 177–201. ISSN 1468-4470. [vid. 2019-05-10]. Dostupné z doi: 10.1080/14616741003665227. Dostupné tiež na <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616741003665227>

Gender Equality in Japan [online]. Gender Equality Bureau Cabinet Office. [vid. 23. 11. 2018]. Dostupné na

http://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/index.html

Guide to the House [online]. The House of Representatives, Japan. [vid. 2019-01-03]. Dostupné na

http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_english.nsf/html/statics/guide/dietfun.htm

GRIFFITHS, J. a E. JOZUKA. Japan election: Surge of women candidates could reshape male-dominated parliament. In: *CNN International* [online]. Cable News Network, 2019 [vid. 2019-08-10]. Dostupné na:

<https://edition.cnn.com/2019/07/18/asia/japan-election-women-abe-constitution-intl-hnk/index.html>

GRIFFITHS, J. a Y. WAKATSUKI. Japan's Abe claims lone woman in his cabinet worth 'two or three'. In: *CNN International* [online]. Cable News Network, 2018 [vid. 2020-03-20]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2018/10/04/asia/japan-women-abe-cabinet-intl/index.html>

History of International Women's Day [online]. United Nations. [vid. 23. 11. 2018]. Dostupné na

<https://www.un.org/en/events/womensday/2010/history.shtml>

HUNTER, E. J. In: *Concise Dictionary of Modern Japanese History*. Los Angeles: University of California Press, 1984. ISBN 9780520045576.

Inter-Parliamentary Union. *Sexism, harassment and violence against women parliamentarians* [online]. Inter-Parliamentary Union, 2016 [vid. 2020-04-12]. Dostupné na: <http://archive.ipu.org/pdf/publications/issuesbrief-e.pdf>

IWAMOTO, M. The Madonna Boom: The Progress of Japanese Women into Politics in the 1980s. In: *PS: Political Science and Politics* [online]. 2001, 34(2), pp. 225–226. [vid. 2020-03-25]. ISSN 10490965. Dostupné na: www.jstor.org/stable/1350208

JOZUKA, E. Just one in every 10 politicians in Japan's lower house is a woman. In: *CNN International* [online]. Cable News Network, 2019 [vid. 2019-07-12]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2019/03/07/asia/japan-female-politicians-intl/index.html>

KOYAMA, T. *The changing social position of women in Japan* [online]. Paríž: UNESCO, 1961. [vid. 2018-11-20]. Dostupné na <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000002807>

KYODO. Record number of women win seats in Japan election, but female voters wary of government's empowerment pledge. In: *The Japan Times* [online]. The Japan Times, 2019 [vid. 2019-08-12]. Dostupné na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/07/22/national/politics-diplomacy/record-number-women-win-seats-japan-election-female-voters-wary-governments-empowerment-pledge/#.XWUoZuMzbIV>

LEBRA, J. a kol. *Women in Changing Japan*. Stanford, California: Stanford University press, 1978. ISBN 0804709718.

List of Ministers [online]. Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat, 2019. [vid. 2020-04-19]. Dostupné na:

https://japan.kantei.go.jp/98_abe/meibo/daijin/index_e.html

MARTÍNEZ DAHBURA, J. N. On the Distributional Effect of Japan's Equal Employment Opportunity Act on the Gender Wage Gap. In: *Social Science Japan Journal* [online]. August 2018, 21(2), pp. 305–328. ISSN 1468-2680. [vid. 2018-11-24]. Dostupné z doi: 10.1093/ssjj/jyy003. Dostupné tiež na

<https://academic.oup.com/ssjj/article/21/2/305/4995572>

MENTON, L. K.. *The rise of Modern Japan*. Honolulu, Curriculum Research & Development Group, University of Hawaii, 2003. ISBN 9780824825317.

MURAKAMI, H. The Changing Party System in Japan 1993-2007: More Competition and Limited Convergence. In: *Ritsumeikan Law Review* [online]. Ritsumeikan University, 2009, pp. 27–48. [vid. 2020-01-20]. Dostupné na: <http://www.ritsumeikai.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr26/hiroshi%20Murakami.pdf>

MURAKAMI, S. Japan fails to shine in annual report on women's participation in politics. In: *The Japan Times* [online]. The Japan Times, 2018 [vid. 2019-07-17]. Dostupné na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/03/07/national/japan-fails-shine-annual-report-womens-participation-politics/#.XWMEWuMzbIV>

MURAKAMI, S. WAW/W20 talks close with a call for men to be more involved in women's issues. In: *The Japan Times* [online]. The Japan Times, 2019 [vid. 2020-04-17]. Dostupné na: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/03/24/national/waw-w20-talks-close-call-men-involved-womens-issues/>

OGAI, T. Advance of Japanese Women in Politics: The General Local Election of 2003. In: *PS: Political Science and Politics* [online]. American Political Science Association, January 2004, 37(1), pp. 58–59. ISSN 10490965. [vid. 2020-03-25]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/4488765>

OGAI, T. Japanese Women and Political Institutions: Why Are Women Politically Underrepresented?. In: *PS: Political Science and Politics* [online]. American

Political Science Association, June 2001, 34(2), pp. 207–210. ISSN 10490965. [vid. 2020-03-15]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/1350203>

OSAKI, T. Diet passes nonbinding legislation aimed at increasing women in politics. In: *The Japan Times* [online]. The Japan Times, 2018 [vid. 2019-07-17]. Dostupné na:

<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/05/16/national/politics-diplomacy/diet-passes-nonbinding-legislation-aimed-increasing-women-politics/#.XWK33OMzbIU>

Percentage of women in national parliaments [online]. Inter-Parliamentary Union. [vid. 2019-06-18]. Dostupné na

<https://data.ipu.org/women-ranking?month=7&year=2019>

REISCHAUER O. Edwin a Albert M. CRAIG. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., dopl. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 8071068438.

REED, S. R. Japan: Haltingly Towards a Two-Party System. In: M. GALLAGHER a P. MITCHELL, eds. *The Politics of Electoral Systems*. New York: Oxford University Press Inc., 2005, pp. 277–293. ISBN 978-0-19-925756-0.

RICH, M. Japan Ranks Low in Female Lawmakers. An Election Won't Change That. In: *The New York Times* [online]. The New York Times Company, 2017 [vid. 2019-06-12]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2017/10/21/world/asia/japan-women-election-politics.html>

参院選(*Saninen*) [online]. NHK (Japan Broadcasting Corporation), 2019. [2020-04-15]. Dostupné na: <https://www.nhk.or.jp/senkyo/database/sangiin/2019/>

SARTORI, G. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-062-4.

SHIM, J. Mind the Gap! Comparing Gender Politics in Japan and Taiwan. In: *GIGA Focus Asien* [online]. November 2018, číslo 5, pp. 1–11. ISSN 1862359X. [vid. 2020-03-26]. Dostupné na:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=e db&AN=133550928&lang=cs&site=eds-live&authtype=shib&custid=s7108593>

SCHEINER, E. The Electoral System and Japan's Partial Transformation: Party System Consolidation Without Policy Realignment. In: *Journal of East Asian Studies* [online]. Cambridge University Press, September-December 2012, 12(3), pp. 351–379. [vid. 2020-03-20]. ISSN 15982408. Dostupné na:

<https://www.jstor.org/stable/23418852>

SCHMIDT, C. Japan's New Party System: Characteristics and Future Perspective. In: CZADA, R. a K. HIRASHIMA, eds. *Germany and Japan after 1898* [online]. Tokyo: Institute of Social Science University of Tokyo, 2009, s. 1–22. [vid. 2020-03-21]. Dostupné na:

https://www.fsjapan.uni-osnabrueck.de/media/Schmidt/Schmidt_Japansnewpartysystem.pdf

The Constitution of Japan. Prime Minister of Japan and His Cabinet [online]. [vid. 2019-01-03]. Dostupné na

http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html

White Paper on Gender Equality 2009 [online]. Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2009. [vid. 2018-11-27]. Dostupné na

http://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/whitepaper/pdf/ewp2009.pdf

Women and Men in Japan 2020 [online]. Gender Equality Bureau Cabinet Office, 2020. [vid. 2020-04-19]. Dostupné na:

http://www.gender.go.jp/english_contents/pr_act/pub/pamphlet/women-and-men20/index.html